

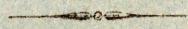
977

S i n n a s

par

Kreemu Keisera walsti.

S i n n a s

par

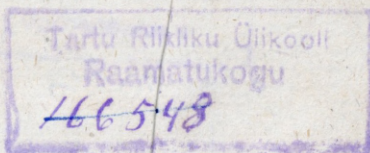
Kreemu Keisera walsti,

farakstitas

no

C. N. Berklolz,

Dypekalna draudses maģitaja.

D h t r a b r i k k e .

R i h g ä,
p e e J . D e u b n e r .
1 8 4 0 .

Wrihw drikkelt par jaunu,
ar to sinnu, ka, ka grahmata buhs isdrikketa, tiß gabbalu
uð scheien buhs atstleht, ziß pehz likkumeem waijaga.
Rihgâ, 10. Wew. mehn. beenâ 1840tâ gaddâ.

Dr. C. E. Napierßky,
drikkeljamu grahmata pahrluhkotajs.

Est-A

Tartu Riikliku Olikooli
Raamatukogu

16214

Nu muhsu Widsemme gan drihs ne weena draudse wairs ne buhs, fur ffohlas wehl ne buhtu jau eezeltas. Wissur jau, paldeews Deewam, tahdas ffohlas, fur kahds behrnu pulzinsch par seemu no sawas masas bihbeles mahzahs tohs swehtus stahstus, kas rahda, ka debbesstehws no paschas pafauls raddischanas lihds pestitaja atspihdeschanai par grehzineeku glahbschanu irr gahdajis. Pee ta wehl tee behrni pee ffunstigas rehkinaschanas stipri teek peespeesti, lai agri jau sahktu atsiht, zif baggatiigi Deews zilwekus pee meefigas buhschanas apfwehti, ja zilweks tuffschos gaddos sawus grafchus prahtigi pataupi un aplam ne tehre. Tapatt ffohlas behrni mahzahs rakstih, lai paschi rakstidami, arri wissu zittu rakstu jo labbi sawrastu. Urr' swehtu meldinu eemahzischana teem ne truhkst, ka lai wezzas mihlas meldinas zaur kauschu pahrgrohsischanu ne sustohs, bet us preekschu wehl aisween tiftu dseedatas, ka peederrahs. Un ka nu behrneem mahzibas, tapatt arridsan usraudsischanas teem ne truhkst. Gohdigi un ustizzigi ffohlmeisteri to behrnu pulzinu wissadi rikto un walda, ka tee behrni ne paliftu nifni un pahrgalwigi un ka tee ne sahktu palaištees, bet ka peenemtohs jo wairak gudribâ, augumâ un peemihlibâ pee Deewa un zilwekeem. Jo schahdeem waijaga buht teem augteem no wissas pamahzischanas par debbesun semmes=leetahm, kas behrnam teek dohta; ja tee tam ne teek, tad wissa mahziba ne derr neneeka. Lai nu gan wissas schinnis peeminnetas leetas. muhsu ffohlas buhschana eeksch Widsemmes buhtu labba un teizama, tomehr manniin schkeetahs, ka

arri labba leeta buhtu preeksch skohlas behrneem, kad tee par sawu augsti zeenijama shehliga Keisera zilti un par to plattu Kreewu walslibu un tapatt arri par mihlas Widsemnes buhschanu jelle dabbutu kahdu skaidrafu sinnu, ne ka tee lihds schim bij dabbujuschi. So ka — par debbes leetahm runnajoht — tas zilweks wairaf Deewu bihses un Deewam paklausihs, kam jau no masahm deenahm debbesstehwa mihliba un shehlastiba skaidri un gaischi parahdita un pasluddinata, tapatt arri — par semnes leetahm runnahts — tas sawu tehwi semni wairaf mihles, kas jau agri sinnaht dabbujis, kahda ta effoht. Kad nu mehs behrneem jau pee laika fahksim usrahdiht muhsu Keisera siipru un leelu waldischanu, — kad teem dohsim sinnaht wissu, kas par Kreewu walslibu wehra nemmans, prohti: kahda muhsu tehwi semne no weenas mallas lihds ohtrai, kahdi tee daschadi walslibas aprinki effoht, ka tahs pilssehtas fauz, un kahdi tee eedsihwotaji tur effoht, pehz zilts, pehz tizzibas, pehz skaites un t. j. pr.: tad gan zerreju, ka tee behrni, kas skohla to mahzijschees, sawam shehligam augstam wal dineekam us preekschu jo paklausigi pawalstneeki buhs, — tad gan tizzu, ka tee sawu Keiseri mihles un gohdahs no wissas firbs un appaksch winna waldischanas kluffi un rahmi dsihwohs eeksch wissas deewabihjafchanas un gohda. — Un to tizzoht un zerrejoht es teem skohlas behrneem par labbu tahdas „sinnas par Kreewu Keisera walsi“ esmu farakstijis, lai nu, kam gribbahs, tahs laffa un mahzahs. Un tas Kungs, kas mannim pee scha darba palihdsejis, tas pats arri gribbetu mannu darbofchanu swehtihht un baggatus augtus no tahs pee jaunu lassitaju dwehselehm raddiht! —

1.

Kurrâ weetâ eeksch pafaules Kreemu walsts irraid.

Semme jeb pafaule warren leela, bet taf naw
tif leela, ka gudri zilweki ne buhtu isrehkinajufchi,
zif ihsteni winnai ta garruma un plattuma effoht.
Leeli strehki rohnahs, fur ween faufa semme, bet
wehl leelaki, fur tif pa juhru jabrauz. Kad
wiffu pafauli eeksch dewin leeleem strehkeem eedal-
lijam, tad septinas tahdas dattas juhra jeb uhdens
noneimm, bet ween diwas dattas preeksch faufas
semmes atleekahs: tadeht gan jafakka, ka wairaf
uhdens pafaule ne ka faufa semme. Un kad zil-
weks no fawas dsintenes zeltu usnemtu, us wak-
kara-puffi greesdamees, tad winnam kahdas 5 tuht-
stoschas un 4 fimt juhdses (5400) buhtu ja-eet,
kamehr tas, wiffu pafauli pahristaigadams, no ohtras,
tas irr no rihta puffes us fawu mahju atkal at-
pakkaf teef. Wiffas semmes = mallas zilweki dsih-
wo, ta ka iskaisiti, zittas weetas beeschaki kohpa,
zittas atkal jo retti, un zittas wehl ne kahdi zil-
weki naw atrohnami. Tapehz ne brihnijeetes, kad
fakku, ka wehl gan drihs pufse no wiffas faufas
semmes gluschi tukfscha stahw, woi nu tapehz, ka
zilweki tahs semmes wehl naw usgabjufchi, woi
tapehz, ka ne-augliga smilts-semme dsihwotajeem
maises, zif waijaga, tur ne isdohd, woi zittas wai-

nas pehz. Zilweki no daschahm tautahm un dauds-
 fahrtigahm walloodahm gan drihs wiffi jau no wez-
 zeem laifeem sawadâs walsiis irr fadewufchees, tâ
 fâ nu dsihwo katrs appaksch sawahm waldischa-
 nahm; un lai arr' gan buhtu, fa daschi wehl raf-
 fees, fas fâ behguli meschôs, sawâ galwâ dsihwo,
 pehz tumfchas paganiffas fahrtas, tomehr tahdus
 muhsu widduzi ne usces, — jo mehš ihpaschi ap-
 paksch Kreewu Keisera walsi peederram. Kurrâ wee-
 tâ pasaulê fchi muhsu Kreewu walsis isplattahs,
 un fahdas tahs semmes un jubras, fas ap muhsu
 walsis rohbeschahm mettahs, to papreeksch peemin-
 nesim, tad weeglafi tahs zittas sinnas prahâ fa-
 nemseet.

Muhsu Kreewu walsis gan drihs ta wisleelaka
 siarp wiffahm zittahm walsiibahm, un pasaulê ne
 weens zits Keisers woi Kechninsch par tahdu leelu
 un plattu semmes strehki ne walda, fâ muhsu aug-
 stais Keisers. Gan saprattiseet, kad fakku, fa Kree-
 wu walsis istaisa to dewitu dattu ($\frac{1}{3}$) no wiffas
 faufas semmes, fas ween pasaulê redsama, — un
 no wiffecem zilwekeem, fas pasaulê dsihwo, ta diw-
 padsmitta datta ($\frac{1}{12}$) Kreewu Keiseram fâ sawam
 semmes = tehnam un patwaldineekam kalpo. Kad
 weens labš jahtneeks sîrgam muggurâ fahptu, un
 fahktu sfreet no Kreewu walsis pehdigahm rohbe-
 schahm rihta pussê, un kad bes peekufchanas katru
 deen' desmit jubdjes zeltâ nojahntu, tad taf laikam
 agrafi ne tiftu pee ohtras mallas, fas wakkara pussê,
 ne fâ pehz diwsimts deenahm! Kas warr rehki-
 naht, tas drihs redsehš, fa tas semmes gabbalš
 masaks naw, ne fâ 2 tuhstoschas jubdjes plattu-
 mâ (2000), jeb 14 tuhstoschas (14,000) werstes.
 Un kad no pascham seemeta pusses rohbeschahm
 us tahm gribbetu tift, fas deenas widdus pussê,

tad zetta gahjums arr' buhs 5 simt juhdses lihds, jeb 3500 werstes. Labs gabbals gan, ko eet! —

Wissās tšhetrās puffēs muhsu Kreewu walsi tahs rohbeschas irr tahdas: papreeksch seemeta puffē irr leela Leddus=juhra, kur par wassaru, masu laizinu ween, pee mallahm warr dabraukt, jo 8 mehneschus par gaddu tur pee juhrmallas tik stipri falst, ka sneegs un leddus=kalni ween redsami. No rihta puffes ta Leela=juhra pee paschahm walsis mallahm ar breefmigeem wilneem klagt fittahs. Trefchā puffē deenas widdū pee rohbeschahm weenā gabbalā faufa semme ween, lihds tai juhrai, ko fauz Mell=juhru. Pee schahs Mell=juhras Turku=semme; pee tahs klagt, jau us muhsu rohbeschu wakkara puffi, Gestreikeru Keisera walsis; pee schahs Pruhfchu Kehnina walsis, un pehz nahk atkal juhra, ko Wahzeefchi Dht=see fauz, un ko mehs ihpafchi par sawu juhru fauzam, tap ehz, ka Kursenneeki un Widsemneeki pee tahs paschas juhras mallahm dsihwo. Un kad nu beidscht rinkfi braukdami no sawas juhras us to Leddus=juhru taifni gribbam pahrtift, tad wehl weens zetta gabbals pa faufu semmi ja=usnemm, pee paschahm Sweedru un Norwegeru rohbeschahm garram, un tad wissu Kreewu walsi buhsim apgahjufchi.

Peeminni: scho mahzibu no tahm walsis rohbeschahm labbaki fapratihis, ja ffohlmeisters behrneem to bildi usrahdihs, kurrā wissa Kreewu walsis irr apsihmeta; bet wehl labbaki, kad ffohlmeisters schahs rohbeschas isstahstidams, papreeksch us leelu tahpeli ar krihtes stihpehm tahs rohbeschas nomahletu un tad to smalkaku semmes rulli israhditu.

2.

Kahda Kreewu walsts pehz filtuma un aufstuma.

Gan katrs weegli warr faprašt, ka tahdōs leelōs semmes strehōs, pahr kurreem Kreewu walsts steep-jahs, waffaras un seemas laiki weenadi ne buhs; zittās mallās filtaki laiki jo pastahwigi; zittās turpretti garraki auksti laiki faulei spehku un filtumu aisturr, ka laukus un semmes ne spehji tif pahrfildiht, ka augtus nestu papilnam. Tē wehrā ja-leek, ka zilweki pahrrēhkinaschanas deht no seeme-ka-puffes pehdigas weetinās lihds deenas widdu dohmās weenu lihniju welk, kurru eeksch 90 dat-kahm jeb grahdeem eedalka (katrs no scheem grahdeem irr 15 juhdses garrumā); un no deenas widdus lihds paschai prett-seemetas weetai ta patti lihnija atkal 90 grahdus garrumā iswelkabs. Kad nu muhsu semmes lohde irr appala, tad pee win-nas ohtrā puffē wehl tahdu paschu lihniju dohmās warr wilkt, tā kà winna wiff'apfahrt 360 grahdus pehz mehra skaita. Wissas semmes-mallas, kas turpmaf us seemeta=woi prett-seemeta puffi kriht, irr aukstakas, ne kà tabs, kas glusch' semmes wid-duzi pleschabs. Kad tadeht fakka, weena weeta effoht 60 grahdus tabla no deenas widdus, tad laikam tur auksti seemas laiki jo pastahwigi ne kà tai weeta, kurra tif 40 grahdus no deenas widdus tablumā. Muhsu Kreewu semme isplattabs no 78ta grahda lihds 40tam grahdam leelā rinkī, us seemeta=puffi krisdama. Pehz laika filtuma un aufstuma tad tā jamahzabs: no 78ta grahda lihds 64tam grahdam irr purwi ween redsami; wiss tur tukschs, aukstis un ne=augligs; plawu un tihrumu pawissam tur nawa, tapehz, ka gan drihs wissu

zauru gaddu semme fafallufi; refni kohki, kas bal-
 kus isdohtu, nemas ne aug, retti kahdas pa=egli-
 tes; fuhni ween us teem purweem, un tik paschâ
 waffaras widdû semme kahdus tuttus dsilli atkubst.
 Zilweku mas, eefsch kahdahm dohbehm, ko tee sem-
 mē rohſ, flikti gan dsihwo, un ar sweijofchanu un
 jakti eefchanu barribu un apgehrbu fewim fabab-
 bu. No 64ta lihds 50tam grahdam jo mehreni
 laifi dsihwotajeem to gaddu gan drihs us puffi
 dalla, tà kâ schôs semmes strehôs, kas starp
 teem minneteem grahdeem pleschahs, wiffwairak
 mihta maies semmite atrohnama, un té labbibas
 no daschadas sortes teef fehtas un plautas, kâ tih-
 rumi to spehji isdoht. Bet tak aisween naw ja
 aismirst, ka, jo tuwaki us seemeta= un rihta=puffi,
 jo gruhstaka semmes=kohpejeem dsihwofchana, un jo
 leelakas behdas, ka falna daschâ gaddâ tohs zerre-
 jamus auglus us tihromeem jau, pirms ne kâ tee
 wehl gattawi, aisnemm un nomaita. — Meschi,
 fur zilweki tohs wehl naw aplam ispohstijuschi, irr
 leeli un beeschi; bet turklaht purwi arr' ne truhſt,
 ko gan augligus warretu darriht, ja tikkai wairak
 tahs spehjas buhtu. Mufsu Widsemme un Kur-
 semme pee schahm widdu=semmehm irr flaitamas,
 jo mehs eefsch Kreewu walstibas starp tahm wiff=
 aukstakahm un tahm wiffiltakahm mallahm gluschi
 widdû stahwam. Tahs wiffiltakas un wiffaugli-
 gakas semmes mallas Kreewu walsti eet no 50ta
 grahda lihds 40tam grahdam. Zur gan daschâs
 weetâs branga kweeschu semme, un wihna kohki
 preezigi aug, bet dauds weetâs faules=bulti to sem-
 mi tà fakaltijuschi, kâ kohki un meschi ne kâ ne
 grihb augt, tapeh; ka teem flapjuna truhſt. Lad
 tur, wiffwairak ap Mell=juhru, werstes simtenes
 warr pabrauft, un ne weemu kohku nedſ krumu

ne reds, un kad nu tur wissur pflawas ween, un feens papilnam dabujams, tad tee laudis, kas tur dsihwo, ar faweem lohpeem un sirgeem weetu weetahm staiga, bet pastahwigas mahjas ustaisitees mas ceradduschi.

3.

Kahdi tee kalni.

Kà par wissahm semmehm pasaulè kalni un pakalni, kurreem sawi wahrdi, tà arr' Kreewu semmè tahdas weetás ne truhst, kur augsti kalni. Bet jebshu Kreewu semmè dauds to kalnu, kà nupatt ar wahrdeem daudsinasim, tomehr wiini tik augsti naw, kà tee kalni Amerikà un dsittà Ustias semmè, kur kalni no 24 lihds 30 tuhstioschahm pehdahm augstumà.

1.) Tee kalni Pinnu semmè; wiini atwelkabs no Sweedru semmes; tur wissas mallas tà peepilditas ar afmineem un flinteem, ka wehl paschà juhrmallà schee flinti kà leelas kaudses woi kà blukki woi kà muhri no uhdens iszettabs; stary teem afmineem tad ar dauds mohkahm teem eedsihwotajeem sawa semmes = kohpschana ja = pastrahda. Kad pee muns Widsemme daschàs mallàs arr' gan kahdi pakalni rohnabs, tad tee taf wiffi naw tik augsti un afminaini, ka ne warretu lihds pascheem kalna-wirsgalleem lihdomus liht un tihrumus eestrahdaht; bet Pinnu semmè tas tik weegli ne eet, kà gan wehletohs; wissur tikkai zeeti afmini, — un tik ween leijàs ap teem esareem, kas tur leelà pulkà stary kalneem taissjuschees, dabbu kahdus tihruminus apstrahdaht.

2.) Weens labs semmes strehkis, pa kurru tas leelszelsch eet no Pehterburgas us Moskawas pils-

sehtu, stahw augstafi pahr zittahm semnes = mal-
lahm, kas tur riiki. Jhsteni leeli tee kalni naw,
jo pahr 14 simts pehdahm augstumâ tee ne zettahs;
bet wiffi lauki tur ar beescheem mescheem pee-augufchi,
un schohs kalnus pehz Waldai = pilssehtu par Wal-
dai = kalneem un par Wolkonfski = meschu no-
fauz. No winna widdus trihs leelas uppes isteff:
Wolga = uppe, Dnepr = uppe un Daugawa = up-
pe; pirma streen us Rospiska = esaru, ohtra us Mell-
jubru, un trescha us muhsu jubru, jeb us to Dbst-see.

3.) Tee kalni tanni pussfallâ pee Mell-jubras,
fo fauz Krimmu. Scho Krimmu semmi gan
drihs wiffapfahrt Mell-jubra ar farwu uhdeni ap-
teff, tif mas semnes schaurums, kahdas werstes
plattumâ, scho pussfallu ar zittu Kreewu semmi
kohpâ faturr. Schee kalni arr' deewsgan augstu-
mâ un plattumâ; tee wiffaugstafi irr 4722 peh-
das augstumâ. Teem kalneem wisseem kalka afmini
pawilnam eekschâ, un kad schahs mallas jau wai-
raf us deenas widdu friht, un kalka afmini wihna
kohkeem kohiti derr, tad tur nu jau dauds wihna
dahrsus fahf dehstiht, un wihna audseschana itt
labbi tur weizahs.

4.) Starp Mell-jubru un Rospiska = jubru war-
ren leeli un augsti kalni zettahs; us kalnu = wirf-
galleem sneegs un leddus zauru gaddu ne kuhst, lai
arr' gan tur leijâs faule tif stipru siltumu iswelk,
kâ rihsu un suffur = stahdus laukôs warr kohyt un
audsinagt. Schohs kalnus fauz par Kaukasus =
kalneem. Tur weens kalns, Elborus wahrâ,
irr feschpadsmit tuhstoschas (16,000) pehdas stah-
wâ, un tas ohtrais, tam lihds, Urarat wahrâ,
paschâs Kreewu walstis rohbeschâs, irr tas pats,
fur (kâ 1 Mohs. grammatâ lassam) tas wezstehws
Nois pehz teem leeceem uhdens = pluhdeem ar farwu

schkirstu bij nolaidees, un dsihws isgahjis ar behr-
neem un lohpeem.

5.) No paschas Ledbus=jubras schkehrsam zur
Kreewu semmi us Raspiška=esara puffi, 300 jubdses
garrumâ, kalni welkabs, kurreem wiff augstaki wirf-
galli gan augstaki ne stahwehs, kâ 6 tuhktoschas peh-
das; bet taf schee kalni irr tohti teizami, jo tee bag-
gatigi irr apfwehtiti ar seltu, kapperu, dselsu un pla-
tinu. Tur tikpatt augstais frohnis kâ daschi leelikun-
gi, kam tur sawas muischas, is teem kalneem ifgad-
dôs pasaul' dauds baggatibu leek israkt. Schohs kal-
nus fauz Ural=kalnus. Urr' dahrgus akminus tur
kalnôs atrohn, fo par leelu naudu pahrdohd. Schee
kalni arr' tapehz wehrâ leekami, ka wiffa Kreewu
walstis no teem, tâ sakfoht, us diwahm dattahm teek
eedallita, tâ, ka pirma datta, 87 tuhktoschas tschetr-
kantigas jeb lauka jubdses plattumâ, us wakkara=puffi
friht (pee kurras dattas Widsemme arr' peederr), un
ta ohtra leelaka, 240 tuhktoschas □ jubdses plattu-
mâ, us rihta=puffi; un scho plaschaku semmes = gab-
balu winnpufs Ural=kalneem arr' par Sibirias sem-
mi fauz.

6.) No Raspiška=esara us rihta=puffi garr tahm
leelahm faufahm rohbeschahm augsti kalni welkabs,
kas pehz tahuma wehl naw ihsteni isstaigati nedf
isluhkoti. Schohs kalnus fauz Altai=kalnus.
Schinnis kalnôs, tâpatt kâ Ural=kalnôs, us Keisera
pawehleschanu augstam frohnam par labbu pehz selta,
suduraba, kappera un zittahm dahrgahm mantahm
rohk. Wiffu scho seltu, sudrabu un kapperu tad pils-
sehtâs sawedd, un tad no ta naudas iskalt, rubbelu
un kappeiku gabbalus.

7.) Tahdi paschi baggati un apfwehtiti kalni arr'
ais Baik al=esara, un tohs pehz weenas pilssehtas,
kas winnu widduzi, Nertschinskas=kalnus fauz.

Warren leelu baggatibu, seltu, fudrabu, swinnu, dselsu tur kalnu dsittumòs atrohd; bet bes grubtas darboschanas to ne useet. Jo fudrabs, un tà probjam, tif tihrs preeksch azzim ne gutt laukâ, ka ween ar rohkahm to warretu fanemt un falassih; pa-preeksch jarohk dsittas bedres, tad jataisa appaksch semmes leeli gangi, un nu jamekle, kamehr useet. Un tad fudrabs un wiffas zittas dahrgas mantas wehl tif zeeschi ar zitteem afmineem un ar semmi un smiltim fa-auguschas un fajauktas, ka bes dedsina-schanas un istihrischanas to ne spehj rohkâ dabbuht. Pee tahdeem grubteem darbeem tad teef peespeesii flepkawi un zitti tahdi zilweki, kas sawu dsihwibu ar kahdu nahwigu grehka=darbu bij pasphelejusch. Un par tahdu taisnu un gudru teefas spreedumu mums schehligam Keiseram buhs pateikt, ka scheem rasbaineekem, par strahpi zeesdameem, wehl watta lauta, ar saweem rohkas=darbeem pa drusku waldischanai atpelnih tahs leelas sahpes, fo paschi zaur tihscheem grehkeem tuwakam bij padarrijusch.

8.) Weidsiht gluschi pee Kreewu walsts pehdi-gahm rohbeschahm, kas us rihta=pussi stahw, Kamtschatkas=semme arr' dauds masi un leeli kalni, bet tur ne kahdas baggatibas naw eekschâ, jo schee kalni pa brihscheem sahk trihzeht un kusteht, krahgt un sprahgt, un tad no tahm dsittahm bedrehm, kas winneem wirsgallòs, ar maktigu warru isdsenn uguni, dedsigus afminus, uhdens pluhdus, karstus kâ wahritus, ohglas, kaufetu swekki, pelnus un putteklus. Tad tee eedsihwotaji aprinki, kas wehl naw pee krittigas atsihschanas peelabbinati, no sawas mahnutizzibas aptumsehori aplam dohma, ka tee kalnu deewekli barrahs un kaujahs.

Warr buht, ka dascheem taf gribbesees sinnaht, zif zaur gadsfahrte pawissam selta, fudraba, plati-

nas, kappera, dselses un swinna tannis kalnös pehz swarra isrohk; tapehz të rehkinâ warreseet redseht, zif augstais frohnis, un zif atkal tee leelifungi weenâ gaddâ bij sakrahjufchees:

Staite, zif 1835tâ gaddâ kalnös Kreewu walstf irr israkts.

	Celt.		Subrab.		Latin.		Rapper.	Djelsf.	Swinu.
	ʒohoi	ʒagvʒ	ʒohoi	ʒagvʒ	ʒohoi	ʒagvʒ	Birfawi.	Birfawi.	Birfawi.
Gesh teem kalneem, kas augstam frohuam peederr	312	13	2424	10	—	—	3995 $\frac{2}{3}$	195,371 $\frac{1}{3}$	4250
Gesh teem kalneem, kas zütteem peederr	379	4	—	8 $\frac{1}{2}$	210	16	18,712 $\frac{2}{3}$	907,189 $\frac{2}{3}$	—
	691	17	2424	18 $\frac{1}{2}$	210	16	22,708 $\frac{2}{3}$	1,102,560 $\frac{2}{3}$	4250

4.

Kahdas tahs uppes un kahdi tee esari.

Wahr wissu plattu Kreewu walsii uppes irr atrohnamas leelas un masas, un arri dauds esaru, kurreu wahrduß wissus té ne warram peeminneht. Bet tahs wiss wairak wehrâ leekamas uppes un tohs esarus, par kurreem sewischki êo warr stahstihht, pehz wahrdeem israusim. Wissas uppes sawâ pirmâ gallâ arween fahk tekt woi no kahda awota, woi no esara, woi no purweem, un tad jo garrakas sawâ gahjumâ tihk, jo wairak tahs dabbu wehl zittas masakas uppes usnemt, kamehr beidsiht woi kahdâ leelâ esarâ, woi paschâ juhrâ eegahschahs.

1.) Geksch Ledduß=juhru eelaischahs Dwina=uppe; ne tahli no winnas fatikschanas ar juhru ta ohstas=pilssehta, Urk angelff wahrdâ, us kurren par ihksu waffaras laiku kahdi 100 fuggi, andeleschanas pehz, ar prezzehm no sweschahm semmehm dabrau, un Kreewu prezzes atkal pretti nemm. Winnupus Ural=kalneem, Sibiras semmê, trihs warren leeli straumi, pahr kurreu uhdeni gan mas zilweki par gabdu pahz zekahs, tapehz, ka tannis tuffchâs mallâs mas tauschu dsihwo. Ta pirma irr Db=uppe, eeksch kurras eelaischahs weena ohtra uppe, Irtsch wahrdâ, pee ka ta pilssehta Tobolff ustaisita; — ta ohtra Jenifei=uppe, — un ta trescha Lena=uppe.

2.) Geksch muhsu juhru (Ohst=see) papreeksch eeskreen peeminnama Newa=uppe. No ta Dnega=esara isskreen ta Swir=uppe eeksch Ladoga=esaru, un ta Newa=uppe, no abbeem esareem to uhdeni lihds aiswesdama, platta un dsitta, pee sawas fatikschanas ar juhru wehl kahdas fallas taifa, us kurreahm un pee paschas uppmallas ta leela un krahschna Keisera=pils-

fehla Pehterburga. — No Weipus=esara, kas gluschi pee Widsemmes rohbeschahm, isnahk Narowa=uppe, tà fauzama pehz pilssehtas un freposta Narwa, kas pee winnas mallas. — Daugawa=uppe, pee kurras mallas daschas pilssehtas: Witepsk, Polotsk, Dinaburga, Rihga u. t. pr. — Wehl muhsu juhrâ weena uppe eegahschahs, Weifel wahrâ, kas no Gestreikeru rohbeschahm atmahkdama, zaur Pohlu semni zaurstreen, garr paschas Pohlu semmes wiffleelakas pilssehtas, Warfchawa wahrâ, garram gahschahs, un pehz us Pruhshu semni teft, fur winna pehzgallâ ar juhru fa=eet.

3.) Mell=juhras puffè irr trihs leelakas uppes wehrâ leekamas: Donau=uppe; winna isnahk no dsittas Wahzsemmes, un pehzak starp Kreewu semni un Turku semni tahs rohbeschas apshime, tà, ka weenâ mallâ Kreewu walsis un ohtrâ mallâ Turku walsis. — Dnepr=uppe, kurrâi saws awotinschne tahli no muhsu Daugawas pirmas skreeschanas; pehzak zaur zittahm uppehm peebreedusi garr wezzahm Kreewu pilssehtahm Smolensk un Kiew ar mahtigahm straumehm un ar leelu burbuleschanu us juhru aisstreen. — Don=uppe isnahk no dsittas Kreewu semmes, pee kurras uhdeneem tee Kasaki sawus muddigus sirdsinus dsirdina.

4.) Tas wiffleelakais esars Kreewu semmè irr tas Kaspijska=esars, 150 juhdses garrumâ, un no 26 lihds 80 juhdschm plattumâ. Zehschu winna uhdens ar leelas juhras uhdeni nemas ne fateft, taf tas uhdens naw tahds labs un derrigs, kâ zittu esaru uhdens, kô dsihwotaji warr dsert, bet schlains un ruhfts, itt kâ juhras uhdens. Schinni Kaspijska=esarâ daschas leelas uppes sawu uhdeni eelaisch; bet meh's tē ween gribbam peeminneht to leelu Wolga=uppi, kas no pirma lihds pehdigam gallam gan 3350

werstes garrumâ buhs. Daschas brangas pilssehtas
 pee winnas mallas irr peebuhwetas, kâ Twer, Ja-
 roflaw, Nischnei = Nowgorod, Saratow,
 Astrakan; schi pehdiga irr septim juhdses no uppes
 fatikschanas ar to Kaspijska = esari, un us turren pah
 to esari daschas laiwâs, un plohsti un fuggi no Per-
 seru semmes atnahf, kas tam esaram rohbeschneeze. —
 Wehl divi esari Sibiriâs semmê atleef, ko tikkai lee-
 luna deht waijaga peeminneht, prohti tas Aral-
 esars, kas 45 juhdses garsch, un 30 juhdses plats,
 — un tas Baikal = esars, kas 80 juhdses garsch
 un 10 plats.

Tahdas uppes un dsittakas weetas, fur uhdens
 kohpâ falassahs, Deews pats sawâ laikâ eetaifjis,
 jo winsch wissu uhdens tezzeschanu lohka, un wissahm
 uppehm zellu rahda, fur skreet. Bet zilwefi arri ne
 pamett darbu, zaur ko sawu dsihwofschanu jo labbu
 un weeglaku eetaifst, un kad prezses un sinaggas
 dsennamas leetas un mantas bes gruhstakas puble-
 schanas un gluschi weeglaki tahlumâ warr aiswest lai-
 wâs, ne kâ rattôs, tad Kreewu semmê pehz Keisera
 schehligas pawehleschanas jau semm pee ta stipri irr
 strahdahts, tahs uppes, no kurrahm zittas us zit-
 tahm jubrahm aishfreen, ar tahdeem dsitti eerak-
 teem grahweem, ko kanalus fauz, saweenohf.
 Kad nu schee platti un deewsgan dsitti grahwi ar uh-
 deni irr peepidilti, tad no weenas uppes us ohtru lai-
 was itt weegli warr laifst, un no weenas pilssehtas us
 ohtru prezses un labbibu us plohsstem un struhgahm
 dsiht. Un nu jau par Dwina = uppi no Leddus = juh-
 ras us Wolga = uppi un pa to lihds Kaspijska = esaram
 weenâ gabbalâ laiwâs warr tift. Tapatt tahdi kanali
 irr rakti, ka no Wolga = uppes atkal us Nema = uppi
 eeksch laiwahm warr braukt. Labba leeta gan, bet
 arr' labba nauda isheet, tahdus grahwus best un tif

siipri ismuhreht, ka pastahwigi paleek. Kas sinn, woi ne, ta ka Kursemmê jau pee Wentes = uppes kanalus pataisija, uspreeksch arr' muhsu Widsemme tahdus kanalus israfs, ka no dilltas Kreewu semmes, no Pliffawas pilssehtas, pa Peipus-esara, Lehrpatas pilssehtas garram, us Pernawas pilssehtu warretu lai wâs braukt.

5.

Ka Kreewu Keisera walsts irr eedallita pehz waldischanahm un gubernamenteem.

Wissa Kreewu Keisera walsts pastahw no trim daltahm, prohti: 1) no ihstenas Kreewu semmes; 2) no tahs Pohlu semmes, un 3) no tahs Pinnu semmes. Jebshu nu gan schahs wiffas trihs semm Keisera wiffaugstakas un tehwischkas waldischanas stahw, tomehr winnahm sawadi likkumi. Kreewu semme wehl jo prohjam irr eedallita eeksch leelakeem un masakeem gubernamenteem un teefas aprinkeem, labbakas pahrraudsifchanas un isteesafchanas deht. Katram gubernamentam irr widdu sawa gubernamenta pilssehta, fur augstais gubernators jeb semmes sohgis, ka Keiseram weetneeks, teefu spreesch un farga, lai wifs pehz kahrtas noteek, lai eedsihwotaji ar meeru un pateikshanu sawu maiji pelna, lai tee kauni bihstahs, atsihdami, ka pasauliga waldischana irr Deewa fullaine, weena atreebeja tam kaundarritajam par sohhibu, — un lai tee labbi preezigi dsihwo, peeminnedami, ka teem buhs teikshana no labbdarrifchanas.

Wiffus gubernamentus un semmes daltas nu pehz kahrtas isstaitisim, un wehl peeliksim, zik lau-

Pa jeb □ jūdseš tee plattumā, zif dwehseš, tur
dšihwo, kahdas tahš wifflelakas pilšsehtas, un zif
tahli tahš no paščas Pehterburgas pilšsehtas atstahw.

1.) Seela Kreemu semme.

Gubernamenti.	Zif □ jūdseš plattu- mā.	Zif dweh- seš.	Pirmaš pilšseh- tas.	Zif tahli pilš- sehtas no Peh- terburgas pēhš wertšym.
1. Pehterburga	784	850,000	Pehterburga	—
2. Moskawa	480	1,249,300	Moskawa	698
3. Arfangelšf	15,215	240,896	Arfangelšf	1137
4. Bologda	8400	850,000	Bologda	710
5. Dłonež	2354	236,170	Petrosawodšf	459
6. Nowgorod	2057	735,780	Nowgorod	182
7. Kostroma	1428	972,202	Kostroma	824
8. Woronešč	1354	1,507,189	Woronešč	1196
9. Tambow	1158	1,657,017	Tambow	1157
10. Twer	1140	1,297,942	Twer	537
11. Smolenšf	1000	1,031,466	Smolenšf	700
12. Wladimir	880	1,127,471	Wladimir	870
13. Nišchnei- Nowgorod	878	1,118,400	Nišchnei-Nowgo- rod	1139
14. Drel	790	1,366,300	Drel	1054
15. Wliskawa	768	693,727	Wliskawa	330
16. Kuršf	740	1,503,722	Kuršf	1204
17. Rehsan	730	1,241,744	Rehsan	888
18. Jaroslawj	609	930,180	Jaroslawj	741
19. Tula	545	1,094,510	Tula	873
20. Kaluga	540	440,805	Kaluga	806

2.) Masa Kreemu semme.

21. Tšchernigow	950	1,319,389	Tšchernigow	1104
22. Kiew	900	1,459,782	Kiew	1251
23. Woltawa	875	1,621,583	Woltawa	1437
24. Karkow	720	1,171,456	Karkow	1405

Gubernamenti.	Zif □ juhdses plattu- mâ.	Zif dweh- feles.	Pirmas pilē- sehtas.	Zif tabli pilē- sehtas no Pēb- terburgas vēh- wersehm.
---------------	------------------------------------	---------------------	-------------------------	---

3.) Gubernamenti appakšch farweem ihpascheem likkumeem.

25. Widsemme	866	740,089	Mihga	565
26. Kurfemme	475	503,010	Zelgawa	605
27. Juggaunu femme	335	282,232	Mehwele	359

4.) Gubernamenti us wakkara pusses.

28. Minsk	1900	955,814	Minsk	911
29. Wolihnij	1073	1,314,117	Schichtomir	1249
30. Leischu sem- me	1173	1,315,781	Wilna	787
31. Mohilew	824	802,208	Mohilew	784
32. Witepsk	794	705,266	Witepsk	627
33. Podolij	730	1,548,155	Kamenez-Po- dolff	1523
34. Grodno	570	761,880	Grodno	989
35. Bjalistok	160	261,214	Bjalistok	1062

5.) Wezza leelwirsta-walstis Kasan.

36. Perm	5830	1,488,800	Perm	2093
37. Wjetka	2497	1,551,624	Wjetka	1459
38. Simbirsk	1141	1,198,576	Simbirsk	1448
39. Kasan	1104	1,309,500	Kasan	1519
40. Pensa	685	988,779	Pensa	1317

6.) Wezza leelwirsta-walstis Astrakan.

41. Drenburg	5560	1,838,168	Ufa	2043
42. Astrakan	3820	103,289	Astrakan	2100
43. Saratow	3474	1,562,373	Saratow	1596
44. Kaukasus femme	2550	378,600	Stawropol	2057

Gubernamenti.	Zit □ juhdses plattu: mâ.	Zit dweh- feles.	Pirmaš pilš- sehtaš.	Zit tabli pilš- sehtaš no Peh- terburgas vebis worsehm.
---------------	------------------------------------	---------------------	-------------------------	--

7.) Pee Mell = juhraš.

a) Gubernamenti.

45. Lauria (Krimmu-semme)	1550	543,020	Simferopol	2067
46. Kerson	1400	607,949	Kerson	1787
47. Jekaterino- slaw	1186	781,000	Jekaterinoslaw	1600

b) Sawadi walstš = aprinki:

Bessarabia	794	503,720	Rišchenew	1693
Kasaku semme	2550	533,700	Nowotscher- kast	
Grusiu semme	4000	2,226,300	Tiflis	2590
Armëaneru sem- me		nefinnama	Eriwan	2861

c) Pilšsehtu = aprinki:

Dbeffa	8	64,100	Dbeffa	1801
Taganrog	90	69,860	Taganrog	1826
Kertsch un Jeni- sol	2½	2,750	—	2270

8.) Pinnu semme.

Pinnu semme	2609	2,000,000	Helsingfors	413
-------------	------	-----------	-------------	-----

9.) Sibiriāš semme.

a) Gubernamenti.

48. Jeniseišt	58,371	205,811	Jeniseišt	5391
49. Irkutšt	20,120	544,208	Irkutšt	6077
50. Tobolšt	28,500	675,800	Tobolšt	3015
51. Tomšt	24,000	394,163	Tomšt	4523

b) Sawadi walstš = aprinki:

Dmšt	3000	72,630	Dmšt	3610
Jakutšt	—	76,767	Jakutšt	8655

Gubernamē:ti.	Zit □ juhdses plattu: mā.	Zit dweh- feles.	Pirmas pilšfeh- taš.	Zit tabit pilš- fehtas no Peh- terburgas peh- werfehm.
Troizko	—	—	Troizko	6630
Dkotsk	—	8705	Dkotsk	9601
Kamtschatkas semme	—	4518	Petropaw- lowsk	13,000

10.) Pohlu semme.

8 Gubernamenti | 2184 | 4,103,196 | Warschawa. | —

Wehl 4 semmes strehki atleek, ko pee teem pee-
minneteem naw peeskaititi:

Papreeksch 1.) Tšcherkessu semme, Kau-
kasus kalnōs us seemeta pusses. Šchi Tšcherkessu
tauta pehz dwehfelehm ihstieni wehl naw isškaitita,
bet lihds 50 tuhkstoscheem karrawihreem gan famā
starpā paspehs isrihkoht.

Tad 2.) Kirgisi-Kaifaku semme. Wiffi tee
Kirgisi, kas semm Kreewu Keisera waldischanas dših-
wo, lihds 1,500,000 dwehfelehm škaitihs.

Tad 3.) tas semmes gabbals, winnpušs Kauka-
sus kalneem, kas pehz karra ar teem Turkeem 1829tā
gaddā pee Kreewu walsii tikke peeskširts.

Un beidsot 4.) winnpušs Kamtschatkas semmes
leeli semmes strehki un dauds masas fallas, kurras
tšchuppōs juhrā irr useedamas, wiffas tukščas un
aukštas pohsta-weetas, kur mas tauschu dšihwo, un
tikfai wilki, lahtšchi, lapšas un šchahdi tahdi šwehri stai-
ga. Pee šchahm semmes mallahm (to semmes dattu,
pee kurras šchahs mallas peederr, fauz Amerika)

Kreewu kuptſchi ifgaddòs dabrauž, taħs daſcha-
das ahdas no plehſigeem ſwehreem tohti mekledami;
ſchahs winni tad ſalaffa, ſapirkohť wo paſchi jakti
eijoht, un no tahm ahda hmtad brangus kaſchokus
pataiſa, ko Moſkawas un Pehterburgas pilsſehtas
dahrgi pahrdohd.

6.

Behl daſchas tihrafas ſinnas par ka-
deem gubernamenteem un pilsſehtahm.

Pehterburgas pilsſehta, ta wiſſleelaka un kraſch-
naka pahr wiſſu Kreewu walſti, irr uſbuhweta pee
Newas=uppmallas un uſ tahm fallahm, kaſ pee
uppes fanahſſchanas ar juħru taiſijahs. — Zabrih-
nijahs, kad ſinnam, ka preekſch 140 gaddeem uſ taħs
paſchas weetas tiť ween purwi un ſuhni bij redſami.
Bet uſ Keiſera Pehtera ta pirma pawehleſchamu ſcho
pilsſehtu, peħž Upuſtula Pehtera wahrda ſauzamu, uſ
reiſi ſahze buhweht, un taſ darbs tiť labbi weiħehs, ka
tahduſ brangus nammuſ un pilliſ, kaħdi tur redſa-
mi, gan retti zittur uſees. Mahjas un ehkaſ pawiſ-
ſam tur ſkaita lihds 9 tuhkſtoſchahm ar 476 tuhkſto-
ſchahm dwehſelehm. Paſcha Keiſera wiſſaugſtaka
pils tur arr', un wiſſi gwardijas=ſaldati pee Keiſera
pils kohrtelè ſtahw. Ifgaddòs no ſweſchahm ſem-
mehm wairak kà puſſohťrtuhkſtoſchi kuggi tur at-
brauž, ar daſchadahm prezzehm, ar ſukfuru, ar ſahli,
ar ſilkeem, ar wiħnu, ar willa dſihju, ar ſmalkahm
wadmallahm un ſchahdahm tahdahm mantahm, ko
muħſu ſemme ne iſdohd; un iſwedd atkal no turre-
nes labbibu, linnu, linnſehklu, appinu, kannepejuſ,
balkuſ, dſelſi, ahdas, kaſchokus, taukuſ, waſkuſ

un fweestu. Pehrnejâ gaddâ prezzes tikke iswestas par 132 millionem rubuku, un eewestas par 202 millionem rubuku. Gan paschâ Pehterburgâ wiffas tahs eewestas prezzes ne isbruhke, jo wiffleelaku dattu no wimmahm tahlaki aisdsenn us Moskawu un paher wiffu zittu plattu Kreewu semmi.

Geksch juhraſ, 30 werstes tahlumâ no Pehterburgas, irr weena falla, fur ta pilssehta un freposts, Kronstadt wahrda, ar 30 tuhkstoscheem eedsihwotajeem. Schè ohstâ wiffi karra fuggi stahw, no kurreem daschi 100 lihds 120 schaujamus gabbalus nefs. Teem ja-aisstahw muhsu juhrmallas, lai fweſchi ar warru muhsu rohbeschâs ne eelauschahs.

Moskawa irr ta ohtra wiffleelaka pilssehta, fur wezzôs laikôs, kamehr Pehterburga wehl ne bija, patz Keisers fawâ pilli dsihwoja. Schi wezza pils wehl schodeen tur stahw, Kreml fauzama, ar brangahm un baggatigi ispuschkotahm basnizahm, kurreu tohrnu junti ar tihru seltu irr ayseltohti. Dauds Kreewu leelungeem tur fawas glihtas un sinuffas mahjas, fur seemas laiku padsihwo, ja fawâs muischâs ne grihb palikt. Daschas reises Moskawa zaur ugguns grehku noslihke, un wehl pehdigu reisi 1812tâ gaddâ, kad Sprantschu Keisers ar warren leelu karra spehku lihds paschâi Moskawai bij eelauses; bet nu atkal jau usbuhweta, un krahſchnaka un brangaka, ne kâ lihds tam bij. Eedsihwotaji tur 380 tuhkstoschi irr ſkaitami; basnizas 285; bohdas, fur wiffadas prezzes pahrdohd, 7000, un wiſs pilssehtas aprinkis steepjahs par kahdahm 40 werstehm.

Tahs wiffwezzakas un brangakas pilssehtas pehz schahm pirmahm paschâ dsillâ Kreewu semmè irr: Nowgorod, fur wezzôs laikôs kahdi 400 tuhkstoschi zilweki dsihwoja, un kam leela buhschana un andeleſchana ar Rihgu un Rehveli bija; — Pliska-

wa, arr' wezzôs laifôs jo baggata, ne kà schodeen, fur tee wezzi aprinkä muhri wehl parahda winnas pagahjuschu stiprumu un leelumu; — tad Smolenfk, Kiew, Wladimir. — Nischnei = Nowgorod ja-peeminn ta leela tirgus deht, kas tur ifnogadda teef noturrehts; pehrn prezzes tikke sawestas no wiffahm mallahm par 157 millioneem rubuku; Zeeü, jeb tschajju, fo ar uhdeni sawahritu Kreewi lohti eemihtojuschu dsert, ne masaki, kà par 18 millioneem rubuku sawedde; laiwäs 2030, ar 23 tuhstoscheem laiwoneekeem bij atbraufuschas, un fur nu wehl tee zitti tirgu laudis?! —

Arkangel'k pee Dwina=uppes, 8 juhdses no Leddus=juhras, ar andeleschanu; fuggôs no turrenes iswedd linnus, kennepejus, darwu, deggutu, taukus, dsel'si, ahdas. Par wassaru drohschi lautini no turrenes dohdahs us tahm pohsta=fallahm Leddus=juhra, pehz wilkeem, lapsahm, uhdreem, lahtscheem nu daschahm leelahm juhras=siwim dsennadamees, kurru ahdas un taukus pehzaki pahrdohd.

Pee Well=juhras no wiffahm zittahm pilssehtahm wiffwairak peeminnama irr Ddessa; preek'sch 50 gaddeem tahs weetas bij tukfchas un pohstâ; bet ta gudra un augstiteizama Keisereene Katharina ta ohtra 1795tâ gaddâ tur pilssehtas grunti likke, un nu jau 60 tuhstoscheem zilweekeem tur maises papilnam. Leela tur ta andeleschana un wiffa buhschana, jo no wiffahm mallahm fuggi atbrauz un aisbrauz, prezzes atwedd un aiswedd; wiffwairak kweefschus un wiffadu labbibu no Kreewu semmes us turren dsenn, leelas pabrihkes un brangas mahjas, un dahrsôs arr' jau wihna kohkus eefahkuschu kohpt.

Drenburgas pilssehtâ ifgaddôs no dsittas Asias semmes sweschi kupt'schi atnahk ar dauds dahrgahm prezzehm, ar sishchu=drehbehm, sinalku willu, pehr-

lehm, dahргеem аkmineem, apteekeru sahlehm u. t. pr. Tee farwu tablu zellu zittadi ne usnemm, ne kà pa funteneem kohpà, tahs prezzes wefdami ar "fameeteem," kas gluschi farwadi lohpi, ar diwi kuzpreem muggurâ un ar garru faklu, un kas, dauds leelaki un stipraki buhdami ne kà muhsu mahjas lohpi, itt gruhtas nastas warr panest.

Sibirias semmê pee paschahm rohbeschahm 6370 werstes no Pehterburgas, 300 werstes no Irkutsk un 1500 werstes no Sineseru wiffleelakas pilsfehtas Pekin, fur Sineseru Keisers, no paganu tiz zibas, dsihwo, — tur irr weens meests, gan mass, bet pehz tahs leelas andeleschanas tohti wehrâ leekams. Tee Sineseri dauds ne palauj swescheem fristigeem laudim farwâ walsii eenahkt, apluhkoschanas woi andeleschanas deht, tapehz arr' wiffa winnu buhschana mums ihsteni naw sinnama. Bet Kreews tik patt kà Sinesers zits pee zitta daschas prezzes un leetas labpraht mekle, kahdas ohtram truhfst: tapehz pee paschahm abbeju rohbeschu mallahm Kreewi weenu masu pilsfehtinu usbuhwejuschi, wahrda Riakta, — un Sineseri no farwas pusses ne zit tabh' ohtru, wahrda Maimatschin. Tur abbas tautas andele, un farwas prezzes par deenu ismihj, bet naktis farwas wahrtus aisflehd, un ne eelaisch ne kahdu zittu farwâ pilsfehtâ. Kreewi tur dohd wifadus dselsu rihkus, ahdas, kaschokus, drehbes un waddmallu, un dabbu atkal apteekeru sahles no daschadahm sortehm, sishchu dsihju, smalku willu, un tahs peeminnetas tee=sahles, kas irr kaltetas pukka lappinas, fo iswahritas Kreewi un zittas tautas no scheem Sinesereem gan drihs pahrlaeku eemahzjuschees dsert; un kad schee tee=stahdi zittur pasaulê pawiffam ne aug, ne kà tik Sineseru semmê, tad Sineseri no saweem ihpascheem smalkem kah-

posteem laikam labbaku naudu eedabbu, ne kà mehs no faweem wezzeem rupjeem.

Pinnu semmê, kur tee leeli afminu kalni ar teem ne-isskaitameem esareem, tur pilssehtàs un paschàs muischàs wiffi Sweedru wallodu runna, tà kà Widsemme kungi un pilssehtneeki Bahziffi. Schi Pinnu semme lihds 1809tam gaddam weena datta no Sweedru walslibas bij, bet no ta laika fchi leela semme muhsu Keiseram peederr.

No Iggauu semmes dauds naw ko peeminneht, tapeh3 ka winna ar Widsemmi un Kursemmi no weenadas buhschanas, tikkai semneeki Iggauuiski runna. Iggauu semmê irr pawissam 79 basnizas, 53 fa-eeschanas weetas, ar 52 mahzitajeem no Ewangeliskas tizzibas, un 5 pilssehtas: Rehwelejew un Dahnupils, Hapfal, Baltischport, Weisenstein un Wesenberg.

Muhsu Widsemme

us puffi dsihwo Latweefchi, un us puffi Iggauu. Rohbeschas: no seemeta pusses: Iggauu semme, — no rihta pusses: Peipus=esars, Pliskawas un Witepfkas gubernamenti, un no deenas widdus pusses Kursemme, pee kurras labbâ gabbalâ Daugawa rohbeschas apsihme, un wakkara puffè jubra (jeb Dhsitsee). Garrums 320 werstes, un plattums 200 werstes. Uppes irr: Daugawa, eefsch winnu eeteff ta Leel=uppe, kas no Kursemmes isnahk, ta Dher=uppe un Niwekste, eefsch kurru atkal Peddez=uppe fawu uhdeni laisch. Ta Gauje ar fawahm uppitem: Tirses=uppi, Waidawas= un Mell=uppi, Raun=uppi u. t. pr. Perna=was= un Embak=uppe, un wehl zittas. Esart tur irr: Peipus=esars, Wirzjerw, Burtneku=esars, Lubahnes=esars, Allukfnes=esars un wehl dauds zitti. Semme irr weetas smiltaina, weetas mahlaina; kur kalku-afmini, tur jo augli-

ga. Rungi un semneeki ruddeni gan leelu pulku labbibas eekutt, bet to wiffleelaku dattu, neween rudsus, bet arr' meeschus, un Deewam schehl nu jau kartuppelus eemaisa, un no teem brandwihnu laisch. Wezzôs lalkôs tâ gan ne bij, tâ lassam weenâ grahmatinâ (Sinna's par Drustu-drauds'es u. t. pr.): "tai 1688tâ gaddâ brandwihnu wehl ne laide, un „bruiischa katlâ tikkai 30 stohpi sagahje, tâ ka gan „warr redseht, kâ allus arr wiffai dauds ne tikke „dserts.“ Un ta muischa taf laikam ne buhs ta weenweeniga bijusi zaur wiffu Widsemni, fur brandwihnu ne laide, bet schodeen, — af zif zittadi! — Jhsteni kalni, kâ zittâs semmês, muhsu Widsemnê nawa, jo tee wiffleelaki, Dyppekalna un Ruhgadas drauds'es aprinki, augstaki naw kâ 6 lihds 8 un 10 fimt pehdas. — Widsemme eeksch 8 teefas aprinfeem irr eedallita: Rihgas, Zehses, Walmares un Balkas aprinki, fur Latweeschi dsihwo, — un Zehpatas, Berrowas, Williandes un Pernawas aprinfi, fur tik Jggauni. — Rihgas pilssehta, pee Daugmallas, 1200tâ gaddâ tikke usbuhweta, bet schodeen laikam wairs ne weenu mahju no winna wiffwezzaka laika ne redsehs. Tur dsihwo lihds 70 tuhstoscheem zilwekeem, un wassarâ ar kuggineekeem un wisseem swescheem wehl wairak buhs. Pehz leelas buhschanas un andeleschanas Rihga zaur wiffu Kreewu walsli gan drihs ta zettorta pilssehta buhs, jo prohti tikkai Pehterburga, Moskawa un Warschawa leelakas pahr muhsu Rihgu. Pats general-gubernators par wisseem juhrmallas gubernamenteem tê sawâ pilli dsihwo, un tâpatt arridsan wiffas tahs augstakas semmes teefas. Basnizas pawiffam 14; zif pehrnajâ gaddâ tur peedsimmuschchi, mirruschi un laulibâ dewuschees, to schis rehrens israhda:

	Behrni peedsim- muschi.	Ziltweki nomirru- schi.	Pahri laulibâ de- wufchees.
No Ewangeliffas tizzibas	1131	1091	319
No Kreewu tizzibas. . .	515	444	83
No Kattoku tizzibas. . .	148	199	36
Pawiffam	1794	1734	438

Leela andeleschana tur irr par seemu un waf-
faru; seemâ no Leifchu semmes, Kursemmes un
zitteem gubernamenteem tuhkstoschi wesumi ar kwee-
scheem, rudseem, linneem, linnefchlu u. t. pr., fa-
brauz, — pawaffarâ pa Daugawu struhgas un plo-
sti pa finteneem nahk leijâ us Rihgu, ar dauds
prezzehm, labbibu, linnu, balkeem, dehteem u. t. pr.,
fo wiffu par waffaru kahdi tuhkstoschi fuggi us
fweeschahm semmehm aiswedd. — Pee Daugawas
grihwes irr weens kreposts jeb fkanste, fur saldati
kohrtelê stahw, un fur zeetunneeki tohp apfarga-
ti. — Pernawa, weena ohsta pee juhrmallas, fur
fuggi atbrauz un aiseet; — Lehrpata, ar 12 tuh-
kstoschahm dwehselehm, ifgaddôs brangaka un leela-
ka taifahs, tur dauds ffohlas un arr' augsta ffohla.

Zahs zittas jo masas pilsehtas Widsemme:

Slohka (meests) irr 30 werstes no Rihgas.

Limbaschi, . . . = 70 — . . . —

Zehfes, . . . = 81 — . . . —

Walmare, . . . = 107 — . . . —

Walka, . . . = 155 — . . . —

Werrowa, . . . = 241 — . . . —

Williande, . . . = 249 — . . . —

Pee Widsemmes wehl ja=peeffaita daschas mas
 fas fallas, no kurrain ta wiffleelaka Sahmu=
 falla, lihds 100 werstehm plattumâ un 40 gar=
 rumâ, ar weemu pilssehtu, Arensburg wahrda.
 Tee eedsihwotaji us tahm fallahm irr Iggaumi, un
 arri pa weetahm Sweedri, fas no wezzeem Swee=
 dru laikeem tur eedsihwojuschees.

Widsemme irr basnizas wiffas kohpâ skaititas
 158, fa=eeschanas weetas 111, ar 126 mahzitajeem;
 un Sahmu=falla 14 basnizas, 59 fa=eeschanas wee=
 tas, ar 17 mahzitajeem.

K u r s e m m e.

Kohbeschas wiffapfahrt: Widsemme, Wiplan=
 te, Leischu semme, Pr:hschu Rehnina walfis, juh=
 ra. Garrums no Swentes zaur Zelgawu lihds
 Drujanas pee Daugmallas kahdas 65 juhdses; plat=
 tums naw weenads, jo pa weetahm 20 un pa zit=
 tahm weetahm wairak ne kâ 3 woi 2 juhdses. Up=
 pes: Daugawa, Leel=uppe, Driksne, Muh=
 fa un Nemnone, kurras abbas faweenotas par
 Leel-uppi fauz; Wente, pee ka tee peeminneti ka=
 nali irr rakti, Gezawa, Suffeije un wehl dauds
 zittas jo masas. Esari schurp un turp, Engures=
 esars, Leepajas=esars, Dohrbes=esars, un dauds
 zitti. Kursemme irr lihdsena, un kalni naw, bet ta irr
 weena labba un augliga maifes semme, un tē dauds
 wairak kweeschu isfehj ne kâ Widsemme; arr' ah=
 botu-, bumbehru-, pluhmju- un kirschu=kohki dahr=
 sōs wairak isdohdahs, ne kâ Widsemme, par sih=
 mi, ka tē woi nu semme jo augliga, woi laudis
 wairak us dahrsu kohpschanu dohdahs. — Kur=
 semme 11 pilssehtas un 8 meesti. Ta pirma pils=
 sehta Zelgawa, pee Driksnes=uppes, 40 werstes no
 Rihgas, us kurren nu jau itt taifns bruggehts zelsch

irr cetaifihst; 12 tuhstoschi eedfihwotaji, 5 basniz-
 zas; zittkahrt Kursemmes leelstungs tur sawâ pilli
 dšihwoja. Tazs zittas jo masas pilsehtas: Jaun-
 Zelgawa, Jakobstadt, Baufke, Zuckum,
 Wilte, Kuldiga, Misputte, Grobihne, — un
 pee paschas juhrmallas Leepaja un Wente, tur
 andeleschana pahr juhr. — Tee astoni meesii tahdi
 fauzami: Dohrbe, Kandawa, Dohbele, Zah-
 bile, Scheenberge, Illukste, Subbatte
 un Polangen; schis pee Pruhfchu rohbeschahm
 stahw. Pa wissu Kursemmi skaita 177 basnizas,
 tik ween 13 sa-eeschanas weetas; turflaht wehl
 20 Rattolu= un 3 Kreewu=basnizas; Ewangeliskas
 tizzibas mahzitaji 127 pehz skaites.

Preekfch 700 gaddeem pee mums Widsemme,
 Kursemme un Zggaumu semme ta ne-isskattijahs,
 ka schodeen. Tad pilsehtas, muishas, basnizas,
 leelas un masas skoblas, zelli un wissada derriga
 buhschana ne bij; tihrumi mas eestrahdati, bet me-
 schi leeli, ka pehz siltuma gan ne behdaja. Latweefchi,
 Zggaumi un wehl weena tauta, tee Lihbeefchi, kas
 nu jau fenn pawissam isnihfufchi, ka iskaisiti bee-
 schos meschos sawas sehtas dšihwoja; sehje mee-
 schus, ausas, drikkes un linnus; — lahtfchus, wil-
 kus un lapfas un breeschus, to laifu wehl wai-
 rak rohdamees, usdsinne un nokahwe, bittes kohpe,
 ta ka ta wezza sunge wehl israhda:

“Ne kas eet pahr bittes gohdu, migla seltu falassa,
 Saulite sehdadama selta krohni darrina.”

Katrs paggasts bij appakfch kahda wezzaka usrau-
 dsichanas, tas laudim teefu spreedede, un ja wai-
 jadseja, karrâ un kauschanâ teem par preekfchneeku
 bij. Jo tammis laikos laudim meers wehl mas tikke,
 un kad starp pascheem strihdeschana un kauscha-

na ne gaddijahs, tad zttas tautas, woi nu Leifchi, woi Pohli woi Kreewi aisween ar-warru eelaufahs, zeemus fadedsinaja un pohstija, zilwekus nokahwe, seewas un behrnus un lohpus aiswedde prohjam. Bailigi laiki! Paganu mahnu-tizziba Latweeschus un Zggaunus siipri wehl aisturreja, un gaddu simteni pehzaf pahrgahje, kamehr behrnu-behrni wezzas singes tohs wezzus deeweklus arween peeminneja un bailes prahta schaujahs, kad dsirdam, ka tannis tumschds laikds appafsch kahdeem swehteem wezzeem ohfolkohkeem zilweku affini up-pureschanas deht islehje! Verkunhis, Potrumpus un Pihkols bij teem tee trihs pirni elkadeewi, un teem lihdsi wehl dauds zitti, ka fauzami mahjasfungi, mescha-mahte, lauka-mahte, wehja-mahte, un tas Lihgo, ta fakkohht tas lusteschanas deeweklis, kurra swehtkus ap Jahneem naktis pee eekurrinatahm ugunim ar singeschanu un uppureschanu swehtija. Burwjus, pestelus, ragganas un sihnecus arr' zeenija, pee tahda wella darba kautkahdas waijadfibas paligu mekledami, lihds kamehr Kristus gaischums wissus tahdus tumsibas darbus isnihzinaja. Bet labs laiks pahrgahje, kamehr laudis schabdu blehnu-tizzibu pawissam atstahje un pamette. Tai 1158ta gadda pehz Kristus dsimschanas, — tas irr, no scha gadda atpakkal rehkenahs, preeksch 682 gaddeem, — Wahzeeschi pirmureis ar fugeem Daugawa atbraukdami, muhsu Widsemmi usgahje. Tad no ta laika arween wairaf Wahzeeschi atnahje, andeleschanas deht, labbibu, meddu, wassus, ahdas, taufus, balkus, darwu u. t. pr. iswesdami, un pretti dohdami zittas patihkamas prezzes. Tee pehz sahze usbuhweht kahdas pillis un apmuhretas weetas, fur isglahbtees no paganu wiltibas un laupischanas. Wehl schodeen tahdas pillis, bet nu jau

druppu druppôs un isphsütas un sakrittuschas
 schurp un turp redsam dauds weetas Widsemme.
 Pee Daugmallas Jfchilles un Sallas-pils tahs pir-
 mas bij; bet pehzak, kad jo wairak to zilweku no
 Wahzsemmes isnahze, tad tee paschu Rihgas pils-
 fehtu fahze buhweht, un tad wehl tahs zittas, kà
 Zehses u. t. pr. Jebfchu Wahzeefchi arr' darbo-
 jahs, tohs nabbagns paganus atgreesf us fristigu
 tizzibu, tomehr tas tik ahtri ne gahje, kà wehleja;
 jo tumfibas gars irr nifns un ne peekuhst gaismai
 pretti turretees. Arr' ne warr leegtees, ka to laiku
 Deewam schehl fristigi lautini bij aismirsufchi to
 wahrdinu, „ka ween ta tizziba to pasauli uswarr“
 (1. Jah. 5.); fchee aplam dohmaja, to paschu
 spehjoht isdarriht ar sohbinu un ugguni! Kas to
 dohs! Debbeswalsiba ne pleschahs ar warra dar-
 beem, un paschi gan wainigi, kad atgreeschanas
 darbs tik labbi ne isdewahs. Tee pagani jo nifni
 turrejahs pee saweem wezzeem elkadeeweem, un kad
 mihlesiba firdis ne pahrsildinaja, tad naw brih-
 numns, ka fchee pehz gan tikke fristiti ar uhdeni,
 bet ta kristlichana ar swehtu garru laikam wehl
 truhke. No Wahzsemmes ifgaddôs wairak Ratto-
 ku basnizas fungi ar dauds karra spehku atnahze,
 tohs paganus woi ar labbu woi ar launu no wez-
 zas mahnu tizzibas nogreesf. Kaufchana un karsch
 tad gan nahwigi fanehmahs, un meers starp Wah-
 zeefcheem un paganeem agrafi ne tikke derrehts, ka-
 mehr wiffi Latweefchi un Jggauni bij nekristiti.
 Rihgas pilsfehthâ Mahrias basnizâ tam wiff' augsta-
 kam Rattoku basnizas fungam jeb biskapam saws
 gohda krehls bij, tam tur pilli sawa mahja, bet
 daschas zittas pillis ar leelahm muischahm, kà Kohf-
 nese, Rauna, tam arr' peederreja, fur wansch pa
 brihscheem dsihwoja. Un tee karra leelkungi, jeb

brunneneeki, kurreem nu arr' muischas un pillis dauds, kà Alluksnes-, Gulbenes-, Sigguldas- un dauds zittas pillis, — sawâ starpâ eezehle weenu wiff- augstaku wirsneeku jeb preekschneeku, un tas tad Zehses pilli dsihwoja. Bet Rihgas augstais basnizās-kungs, un schis Zehses augstais karrā-kungs, abbi divi augsti leelikungi, zits zittam ne gribbeja zellu greesti, un kad nu teem ne kahdi zitti teefneschi, ne kà sohbinu un schaujami gabballi, tad zaur to atkal sahzehs karru un sribdes, kauschana un nemeers! Ak, kam tahs wezās grahmatas rohka, kur tee stahsti par winneem laifeem eelikti, tas bez firds-nopuhshanas tahs ne warr lassih. Un nu turklaht wehl tee sweschi eenaidneeki, Pohli, Kreewi, kas laupidami Widsemme aishween eenahze! Tahdās breefnās ilgi gaddi pagahje; bet „eeksch feschahm behdahm Es tewi isglahbschu, un septitā tewi launums ne aiskahrs.“ Schis Deewa apsohlishanas wahrds arr' pee muhsu Widsemmes buhshanas tiffe peepildihts. Up ta Deewa kalpa Lutera laiku Zehses pilli par Widsemme weens itt teizams un deewabihjigs karrā leeliskungs jeb „brunneneeku meisteris“ waldija, Walter von Plettenberg, tas ar leelu gudribu un spehzigu rohku Widsemmei 50 meera gaddus sagahdaja. (Kad nomirre, tad Zehses basnizā pee altara tiffe paglabbahts, kur winna gohda afmins wehl redsams.) Ar winna sinnu un palauschanu pirmreis Rihgas basnizās ta skaidra Ewangeliska tizziba tiffe fludinata, un ne zif ilgi, tad wiffas Widsemmes un Kursemmes un Jggauwu semmes pilssehtas, leelikungi un semneeki to Kattotu tizzibu atmesdami zittu grunti ne mekleja, ne kà ween to, kas irr likts, prohli Jesu Kristu. Bet kad tee laimigi 50 gaddi bij pagahjuschi, tad atkal Pohli, Kreewi un Swee-

dri sahze strihdetees un fautees, katrs pehz muhsu maifes semmes kahrodams. Atkal kaufchanas un farri! Tas pehdigais brunneneeku meisteris, Gott- hard Kettlers wahrda, prett tahdeem stipreem eenaidneekem wairs ne spehdams turretees, Pohlu fehninam Widsemmi atdewe; Jggauuu semme ap- paksch Sweedru fehnina waldischanas kritte, — un pats Kettlers no Pohlu fehnina Jelgawâ tiffe eezelts par wissas Kursemmes dsuints-leelkungu (1561). Un no ta laika 234 gaddus Kursemme fewischki par weenu walsti palikke, fur winnas augstakais leel- fungs kâ weens mass fehninsch waldija. Widsem- me nu pee Pohlu walsts bij peeschkirta, un Pohlu fehninam weetneeks waldija Rihgas pilli. Bet ilgi tas tâ ne palikke. Gan Pohli, paschi no Rattolu tizzibas, aisween dsinnahs', Widsemmes eedsihwota- jus atkal nowillinahnt no tahs skaidras Ewangeliskas tizzibas. Bet „zilweka firds gan pahrdohma sawu zeltu, bet Deews ween peeschkirt winna gahjumu.“ Jo 1621tâ gaddâ Sweedru fehninsch, Gustaf Adolf (weens deewabihjigs un spehzigis kungs, kas pehzaf Wahzsemme eeksch karra prett Rattoleem noschauts Ewangeliskai tizzibai par affins leezinee- ku palikke) pahr jubru danahze preeksch Rihgas muhreem, pehz leelas kaufchanas Pohlus uswarreja un Widsemmi par sawu gubernamentu eetaisija. Nu Widsemme zerreja atpuhstees no wissahm kar- ra breefmahm, bet tif ahtri tahda laime ne tiffe. Tas Kreewu Zahrs Aleksei karrâ un eenaidâ ar Sweedreem dsihwodams eenahze Widsemme ar lee- leem karra pulkeem, sanehme Rohksneses pilli, pee ka to laiku wehl masa pilssehtina stahweja, to fa- dedsinaja un isphostija; Zehrpata arr' uggunî no- slihte, tad paschu Rihgu gribbeja uswinneht; gan schahwe ar leeleem schaujameem gabbaleem' deenâs

un naktis, gan basnizas daschas un nammi dauds
 pohstâ gabje, bet pilssehtu ne dabbuja rohka (1657).
 — Pehz tahda karra nahze breefmigi mehra un
 sehrgas laiki, kas zilwekus un lohpus pahr wissu
 Widsemmi pahrleeku dauds isnihzinaja, un mas bij
 zerribas, ka Widsemmes laudis atkal zekschotees.
 Jo Sweedru Kehnina walsiba, kas gan sawâ laikâ
 spehzigâ un leelâ gohdâ bij bijusi, fahze nihkt, un
 kad jau waldischanaï paschai spehks peetruhkst, kahds
 labbuns tad wehl pawalstneekem buhs gaidams?
 Tapehz mums buhs preezigeem buht, ka Kreewu
 Keisers, Pehters tas pirmais, wissas semmes
 pee juhrmallas no Nawa = uppes lihds Daugawai
 appaksch sawahm spehzigahm un laimigahm roh-
 fahm nehmis. Gan karsch bij niks un nahwigs,
 un mehrs un bads schinni karra laikâ (1710) Widsem-
 mi no jauna itt neschehligi pohstija, ka dauds zil-
 weki nonihke, un pilssehtas un muischas fadegge;
 bet nu jau zaur 130 gaddeem Widsemme appaksch
 Kreewu Keisera waldischanas meerigus un laimigus
 laikus ween redsejusi. Tadeht arri Kursemme 1795tâ
 gaddâ Kreewu Keiseram patti no sewis padewahs;
 un kad 1819tâ gaddâ Keisers Alekanders tas
 pirmais palahwe, ka zaur wissu Kursemmi, Wid-
 semmi un Iggaunu semmi tee seemneeki no dsimt-
 laudim par brihwlaudim palikke, tad irr jafakka, ka
 zittadi ne warr atmaksahnt tahdu schehlastibu ne ka
 ween zaur jo firfnigu pateikschanu un jo paklausigu
 prahtu.

**Kahdi Kreemu walsts eedsihwotaji pehz
tautas, wallo das un tizzibas.**

Wiffâ Kreemu walstî gan drihs 60 millioni zilwe-
ku dsihwo, un schi skaitē arween wairumâ eet, jo
ifgaddâ behrni wairak peedsēmm, ne kâ dwehseles
us muhschibu aiseet. Jau peeminnejam, ka wiffa
Kreemu walstis us diwahm leelahm daltahm kriht,
weena schinnî pussē no Ural = kalneem, un ohtra
winapufs teem kalneem; bet wiannâ pussē, kō Si-
birias semmi fauz, tik 6 millionus zilweku skaita.
Tad muhsu pussē, jebshu 3 reis masaka pahr ohtru,
tak 10 reis wairak zilwekus dsihwus usturr. To-
mehr arr' tē zilweki ne dsihwo no weetās beeschi
kōhpâ, bet daschās weetās beeschaki, daschās atkal
rettaki. Tâ pee Leddus = juhras leeli strehki pa
juhdschm skaitami, fur ne weenu dwehseliti ne us-
eefi; ohtrâ pussē pee Well = juhras arr' masak lau-
schu tannis plattās un tukschās weetās, fur nedf
meschi, nedf apstrahdati semmes gabbali, bet ween
ptawas un gannamas weetās. Tik ween dsittakâ
paschâ Kreemu un Pohlu semmē tee zilweki wiff-
beeschaki kōhpâ dsihwo (kō warr redseht pee ta reh-
kena no gubernamentu leeluma un zilweku skaites),
un mehš Widsemnē ne warram leelitees, ka pee
mums zilweku jau papilnam effoht. — Zilweku
labba datta eefsch pilsehtahm dsihwo, bet tas wiff-
leelakais pulks ar semmes apstrahdaschanahm sawu
pahrtifschanu dabbu. Arr' muhsu laikōs jau wai-
rak sahze darbotees ar daschadahm pabrihkehîm, fur
smalku drehbi un wadmallas, dselles = un tehrauda-
rihus, audektu, papihru, pohdus un glahses un
schahdas tahdas derrigas un skunfigas leetas pa-

taifa, pee kurre darba arr' labš zilweku pulzinsch
 sawus pirštus un rohkās kusiina. Mubšu schehli-
 gais Keisers katrai tautai palauj, pehz tehwu-tehwu
 eerashahin dsihwoht, un kad gan drihs 100 tautas
 skaitamas, kurras wiffas appatsch weena Keisera
 augstas waldischanas meerā kohpā dsihwo, tad wee-
 gli atjehgs, ka scheem laudim dsihwofchana arr' ne
 buhs weenada.

1.) Patti pirma tauta irr Kreewu tauta. Kreewi
 gan wiff' wairak sawās ihstēnās dsintu semmēs dsih-
 wo, bet kad schi tauta ta wiff' leelaka, un tā saktoht
 starp wiffahm zittahm ta ihstena grunte eeffsch walsts,
 tad winni arr' peemettufchees tur, kur zittahm tait-
 tahm ihstena dsintene. Kahdi no Kreeweem ne dsih-
 wo woi pilssehtās woi karrā Keiseram kalpo, woi pa-
 brihkēs strahda, woi kalnōš pee sudraba un dselses
 rakshanas, tee wiffi pee semmes strahdashanas un
 lohpu kohpshanas peestahw, un widdeja Kreewu sem-
 me augliga un labba no Deewa baggatigi gan ap-
 fwehtita, tā kà rudsu puhrs tur pufšnaudu maksa,
 ne kà pee mums. Wiffi Kreewu semneeki woi nu
 pee frohna-, woi leelkungu-muischahm peederr, kur
 winneem gaitās ja-eet; bet daschi muischneekem par
 wiffahm gaitahm ar naudu ween maksa, un schahdu
 naudu nosauz par obroku, bet par tahdu obroku tee
 nu dabbu brihwibu pelnā eet pilssehtās. Kreews irr
 no meefas stiprs un refus zilweks, un dauds siltuma
 un aukstuma, badda un slahpes spehj pazceest, tapehz
 arr' muddigs pee grubta darba; prahtā winsch drihs
 ko ismahzahs, un ar sawu weeglu galwu winsch am-
 mata darbus un daschadas skuntes, kas tam teef
 mahzitas un eerahditas, itt lehti sanemm.

2.) Za ohtra tauta, pehz skaites leeluma pecminna-
 ma, irr tee Pohki. Gan kahdi 7 millioni, kas sinn,
 woi ne wairak tee buhs. Preeksch 70 gaddeem tee

weena leela sipra walsis bij, 13,000 □ juhdses plat-
ta, ar 12 millioneem zilweku appaksch sawu paschu
Aehnimu un waldischanu, bet kad weenumehr sawâ
starpâ plohsijahs un kahwehs, tà kâ wissas zittas wal-
stis wiff' apfahrt ne warreja meerâ buht, un tahm
ar bailehm ween bij jadsihwo, woi Pohli jau atkal
ne fahkschoht karru un dumpju, tad Deew's winnus
swescheem Aefereem un Aehnineem nodewe, lai ap-
paksch teem mahzitohs, meeru turreht. Winni wiffi
no Kattolu tizzibas.

3.) Tee Leifchi un Latweefchi, wiffi lihds no
weenas tautas un fuggas, skaitih's kohpâ wairak ne
kâ pufsohtru millionu dwehseku. Leifcheem, kas ilgôs
gaddôs appaksch Pohlu waldischanas bij aisturreti,
ihsteni tihra latwiffa mehle nawa, tà kâ Kursennee-
keem un Widsemneefkeem; un zaur scho Pohlu waldis-
chanu tee paschi arr' wehl pehz sawas tizzibas pee
Kattolu wezzahm mahzibahm un eeraschahm turrah's.

4.) Jggau ni un Pinni no weenas fuggas, jeb-
schu winneem pehz wallodas drufzin sawada mehle.
Winni arr' kâ Kursennes un Widsemnes laudis
wiffi brihwi, un pawiffam naw dsimtkaudis; ar
mums lihds winni pee Ewangeliskas tizzibas pee-
skaitah's.

5.) Tee Kasaki, ar pascheem Kreeweem no wee-
nas zilts, wallodas un tizzibas, dsihwo tannis ganna-
mâs weetâs, kas ap Don-uppes pee Well-juhras is-
pleschah's. Wiffi kâ karra wihri; ar saweem loh-
peem un sirgeem apfahrt staiga, appaksch telteem un
butkahm gulledami, fo winni, kad preeksch lohpeem
derrigas sahles no weetas wairs ne rohnah's, no-ahr-
da un tablaki staiga. Tee irr sipri un muddigi lau-
tini, un labbi jahneeki, kadeht tee wiff'wairak teef
isrihkoti walsis-robheschas apwakteht un isfargah't.
Wiffi irr dalliti pa pulkeem, pehz saldatu kahrtas;

Katram sawa affa schkehpe rohkâ, un saws sobbins fahnôs. Labs islassihts pulks no winneem stahw kohrtelê paschâ Keisera pilzsehtâ Pehterburgâ. Winneem irr sawi wirsneeki, bet pahr wisseem weens tas wissu augstakais, fo Uttamanu saw; scho laiku muhsu Keisera wezzakais dehls un frohna mantineeks Kasakeem to gohdu padarrijs, palaudams, ka tee winnu par sawu Uttamanu sawtu.

6.) Tee Lappi pee baltas juhvas dsihwo eeksch tahdahm butkahm, fo warr lehti noplehst, ja wairs ne patihkabs tai weetâ palikt, un us jaunu weetu pahrzelt; jo arween winni apfahrt staiga. Sirgi teem naw, bet zits labs lohpinfch, kas isskattabs kâ breedis, bet masaks un palehns, ar tahdeem pascheem raggeem. Schis lohps dohd wissu, kas waijaga, gallu, peenu, apgehrbu, paschuiis, dekses, dsihju; ar to brauz masâs raggawâs, un bes winna teem Lappem ne kahdas pahrtikschanas ne buhtu. Winni skaita lihds 5000 dwehselehms. Tee Woguhli, abbejâs puffes pee Ural-kalneem, 6000 dwehseles, dsihwo no sweijaschanas un meschu-swehru kaufchanas. Tee Tschheremiffi dsihwo pee teem klah, bet druszin wairak us deenas widdus puffi, zaur fo tee arr' jau semmes kohpeji. Tee Wotjehki, 26,000 dwehseles; tee Tschuwafchi, pee Wolga=uppes, 100 tuhstoschas dwehseles; tee Wördwini pee Dffa= un Wolga=uppes, 70,000 dwehseles. Gan labba datta no schahm tautahm, kas wissas no Tschuhdu jeb Pinnu fuggas, jau irr kriiita, bet tikpat arr' dauds irr, kas wehl pagani.

7.) Tee Tatars ar teem Turkeem no weenas fuggas, tapehz arr' gan drihs wiffi wehl pee Turku tizzibas peekerrahs; ihstieni pagani naw; jo tee tizz eeksch weenu Deewu, wissu radditaju un walditaju debbes un semmes; bet weenu wihru, Muhamed

wahrdâ, kas 622trâ gaddâ pehz Kristus peedsünfcha-
nas Araberu semmê zehlees, par Deewa praweefchu
turra, un winna baußlibas grahmatu tad kâ Deewa
wahrdus zeeni. Teem pehz sawas tizzibas brihw wai-
rak ne kâ weenu seewu prezzekt. Stipri un brangi
kandis, no discha un stalta auguma. Kâ tee Ka-
saki un zittas tautas winnâs mallâs karrotaji un ap-
kahrt staigadami dsihwo; retti ween kahdi no teem
pilssehtâs peemettahs. Pee Well-juhras, Dnepr-up-
pes un Krimm=semmê winneem ta dsimtene. Pee
scheem Tatareem arr' skaita klahd tohs Baschki-
rus, Drenburga un Perma gubernamentôs, arr'
no Turku tizzibas; masus pehz auguma, ar plattahm
gihmehm, schkehrähm azzim, leelahm ausim, resnahm
luhpahm, smurgulainus un netihrus; tohs Kirgis-
Kaisakus, wiltigus, plehfigus un ne-ustizzamus
kandis; tohs Bukahrus, ap Ural=esaru, zeema-
tôs, fahdschöhs un pilssehtinâs kâ iskaisiti plattâ sem-
mê dsihwodamus; tohs Kalmikus, ap Kaspißka-
esaru, kas tikpatt apkahrt staigadami dsihwo ar fa-
weem lohpeem un sirgeem, teltôs, kô apfegg ar lohpu
ahdahm. No kähwu peena tee weenu dschreenu fa-
taisahs, kô dserroht teem galwas apreibst; bet, Dee-
wam schehl, arr' brandwihns teem jau ne truhkst,
un teek peewests, zif ween gribb! —

8.) Pee Leddus=juhras, leelâ aprinkî no Pinnu
semnes mallahm lihds paschai Kamtschatkas semmei,
daschas masas tautas sawâ nabbadsibâ un tumsibâ
schurp un turp iskaisitas dsihwo. Wan drihs wiffas
wehl no paganu kahrtas, jebfchu tas gars arr' pee
teem jau pa druskahm fahk strahdaht, tohs usmohdi-
naht no dwehseles meega un pee Kristus peewest. Kad
teem kohki mas un retti ween tur aug, no kurreem
ehkas warretu pataisiht, tad tee semmê dohbes kâ pa-
grabus eerohk, eeksch kurrähm tad dsihwo. Schahm

tautahm zittâs weetâs zitti wahrdi: tur irr Samojedi, mast, sibzini un netihri zilweki, us dserfchanu arr' jau brihnum palaidijufchees; tee Ostjaki, tee Korjehki, tee Tschukttschi, tee Tufagihri, tee Kamtschadali; scheem pehdigeem naw sirgineds lohpi, bet tik sunni, ar kurreem tee brauz, un no kurreu ahdahm tee apgehrbu pataifahs.

9.) Dsilkâ Sibirias semmê arr' daschas sweschas tautas, no kurreahm wiffleelaka datta pagani: tee Takuhti, Mongoli, Tungusi, Lamuti, Burehti u. t. pr.

10.) Starp Mell-jubras un Kaspiiska-esara leelôs Kaukasus-kalnôs dsihwo tee Tscherkessi, Dffeti, Abuschki, Lesgi, Grusihneri un zitti. Wiffi schee no Turku tizzibas, brihnum plehsigi un laupigi zilweki. Kamehr tee wehl sawâ walkâ dsihwoja, tad winnu semmê wisseem zella gabjeem bailes bij eet, jo us sagschanu un laupischanu ween dohmaja, un sweschus zilwekus, fo rohkâ dabbuja, ne islaide, bet neschehligi pahrdewe kâ lohpus. Gruhts darbs gan irr, tohs sawaldiht un eeraddinabt lai prahfigi un meerigi dsihwo. Winnpus no teem Kaukasus-kalneem ap Urarat-kalmu tee Armeneri dsihwo, labba turriga tauta, no krittigas tizzibas. Wilssehtâs un zeemâs ar andeleschanu un semmes kohpschanu few maifes pelni.

11.) Wehl weena tauta japeeminn, kas wiff wairak Pohlôs dsihwo, tee Schihdi; pufsohtru millionu dwehfelu gan skaitih, ja ne buhs wairak. Lihds schim pahrleeku eeradduschki pee andeleschanas, prezzes pirkschanas un pahrdohschanas, un daschadeem ammata darbeem, ka gruhti irr, tohs eemahziht, arr' tikpat pee semmes kohpschanas rohkâs peelift. Bet nu jau ap Mell-jubru teem eedohd tufschus

semmes gabbalus, frohna dattàs, lai tur peemestohs, un ne dsihwotu skraidelòs, zittus peewildami.

Arr' Tschigani daschòs gubernamentòs wasajahs, un labbi gan buhtu, kad tee arr' listu peespeestees weenâ weetâ dsihwoht. —

Ta pirma tizziba Kreewu walsiti irr ta pateesa Greekeru=Kreewu tizziba, pee kurras wiffi Kreewi peederr. Bet nu wehl dauds no zittahm tizzibahm; zif dwehseles no kaut kahdas, to tas rehkens parahda (bet japeeminn, ka Pohlu un Pinnu semme tè irr peeffaitita):

No Kreemeru=Kattolu tizzibas	= = =	6,000,000	dwehseles.
= Ewangelistas tizzibas	= = = =	4,000,000	—
= Armeru kristigas tizzibas	= = =	40,000	—
= Schiddu tizzibas	= = = = =	1,500,000	—
= Turku tizzibas	= = = = =	2,000,000	—
= paganeem	= = = = =	500,000	—

fohpâ 14,040,000 dwehseles.

Kattoli dsihwo wiff'wairak paschâ Pohlu semmê, tad arr' wehl Leischu semmê, Witepfka-, Mohilewa-, Minfka-, Podolijas- un Wolihnijas-gubernamentòs.

Ewangelistas tizzibas beedri irr wiff'wairak Kursemmê, Widsemmê, Tsgaumu semmê, Pinnu semmê, un Pehterburga-gubernamentâ. Bet wiffàs leelakàs pilssehtàs Kreewu semmê, kâ Pehterburgâ, Moskawâ, Odeffâ, un tà prohjam, irr draudses no muhsu tizzibas atrohnamas. Daschàs reisès ar schehliga Keisera palauschanu no Wahzsemmes lauschu pulki pa simteneem un wairak Kreewu semmê atnahze, fur teem tad tukschas, bet augligas weetas tikke eerahditas, un fur tee mahjas un pilssehtinas sahze buhweht, un semmi kohpt un strahdaht. Wiff'leelaka datta no teem pee Ewangelistas tizzibas peederr, kurreem arr' basnizas, mahzitaji un dwehselu ganni tikke, un tà nu

dauds tahdas Ewangeliskas draudses dsilla Kreewu
semme glusch ka iskaifitas irr atrohnamas', wiffwai-
raf pee Wolgas uppmallahm un pee Mell=juhras.

8.

Ka wezzos laikos ar Kreewu walsti bijis.

Tahs wiffwezzakas sinnas par Kreewu walslibas
buhshanu mums irr dohtas no 862ta gadda pehz
Kristus peedsimschanas. Kas ais winna laika schin-
nis plattos semmes strekfos bijis un notizzis, to ne
weens ne mahf stahstih. Bet laikam tahs weetas
tufschas un pohstas irr bijuschas un mas laudis tur
dsihwojuschi. Tai peeminnetâ gaddâ weens prahstigs
un teizams wihrs, Ruhriks wahrda, no Kreewu
augstakas zilts ar saweem abbeem brahleem Truwors
un Sinejs par wirfneeku palikke stary teem laudim,
kas no paganu kahrtas buhdami lihds tam sawâ fa-
reebschanâ un nemeerâ appaksch waldineekeem wehl
ne bija dewuschees. Ruhriks tad Nowgorodâ fahze
waldiht, Truwors Isborfka pilli usbuhweja (ko wehl
schodeen druppôs 25 werstes no Pliskawas zeltmallâ
warr redseht), un treschais pee to baltu esaru sawu
mahjas weetu eetaifija. Bet tee trihs brahli ilgi ta
sawâ staryâ ne walbija, jo tee diwi jaunaki agraki
nomirre, ta ka nu Ruhriks weens pats dsihws at-
leekdam arri brahtu dattas appaksch sewim panehme.
Tahda muhsu Kreewu walsliba no eefahkuma bija!

Bet jau Ruhrika dehs un dehla dehs, un ta
wiffi lechwirsti, kas pehzaf walbija, us to allasch
dohmaja un darbojahs, zif laiki ween palahwe, Kree-
wu walsli stiprinaht un wairoht. Ap 1000tu gaddu

Wladimir's Kiewâ sehdedams walbija, teizams un spehzig's kungs kerra un meera laifd's. Lihds tam Kreewi wehl pagani bija, bet schis deewabihjigs at-sihdams paganu tumfibu un nelaini, isfuhtija 10 prahtigos un ustizzigus wihrus sweschâs semmês, lai tee, zittu tautu tizzibas un deewakalposchanas pahrraudsidami, ismekletu, kahda tizziba ta wisslab-baka. Gan tee laudis no Muhameda tizzibas winnu labpraht pee fewis gribbeja peewillinaht, bet kad dabbuja sinnaht, ka pehz winnu tizzibas effoht ais-leegts wihrnu dsert, tad atbildeja: „Kreeweem stiprs dschreens luste un eepreezinaschana, un bes ta ne warr peetift.“ — Bet kad Wladimir's pehz laika ta Greekeru Keisera meitu apprezzeja, tad arr' no Greekeru pilssehtas Konstantinopela (fur taggad Turku Keisers walda) krisligu tizzibu fanehme, ta ka wehl muhsu laifd's Kreewi un Greekeri farwu deewakalposchanu pehz weenadeem liffumeem un swehtahm eeraschahm turr. Wladimir's us farwu pilssehtu Kiewu atpakkal nahzis, stipri pawehleja, lai wissi bes kahdas pretti-runnaschanas pee Dnepr-uppes fanahktu, un listu krisitees. Un wissi atnahze ar preeku un lohti preezajahs, fazzidami: ja ta ne buhtu labba leeta, tad muhsu semmes tehws un leelkungi to ne buhtu usnehmuhschi. Un ohtra rihta Wladimir's ar teem pohpeem jeb bajnizas-kungeem pee upmallas isgahje, un kauschu bes skaites dauds, tee wissi eekahpe uhdeni, un stahweja eekschâ, zitti lihds kakla, zitti lihds kruhtim, leeli un jauni, un wezzaki turreja farwus behrnius; bet tee preesteri stahweja pee mallas un skaitija pahtarus: un to redseht bij leels preeks. — Nu Kreewu walsis jau leelaka bij paliffusi, 18 tuhstosch □ juhdses plattumâ, un 4 pilssehtas pahr wissahm leelakas un brangakas taisijahs: Nowgorod, Pliskawa, Smo-

lenst un Kiew; tomehr arr' tee wiff'augstaki fungi to laiku wehl dsihwoja pehz tehwu=tehwo wezzahm eeraschahm, tà kà pats Wladimirs pee galda ar kohka=farrroteem ehdeja un sirgu=gattu ne finahdeja. Kreewu walsis laikam schiglaki jo siupra un jo speh-ziga buhtu palikkusi, ja tas wezs nelabs likkums wehl ne buhtu bijis zeenijams, pehz kurra pee katra leelwirsta mirschanas wissu walsii isdallija teem dehleem, zil tam atlikke: tà Wladimirs dallija sawu walsii, un zaur tahdu dallischanu arween strihdes un nemeera dauds zehlahs. Nu ne bij weens weenigs augsts waldineeks pah wissu walsiibu, bet 12 un wairak. Lai nu gan 1220tà gaddà Kreewu walsiiba jau 37,000 □ juhdses leela palikkusi, tomehr schahds plattums tai neneeku ne palihdseja, tapehz kà winna nu bija isdallita us 50 dalkahm. Lai nu gan dascha siupra un branga pilsehta tur buhtu us-taisita bijusi, kà Moskawa un Wladimir, tomehr mas tur spehka bij, tapehz kà ikkatra dalka no ih-pascha kunga tikke walddita, kas, par Knehsi jeb leelwirstu faukts, wissu pehz sawas paschas galwas dar-rija un ne weenam atbildeschanu ne dewe par sawu waldischanu un par saweem darbeem. Zaur to tad Kreewu walsiibas spehks schaurumà gahje, un zittahm jo siuprahm tautahm ahtri par laupijumu palikke. Jo ap to 1220tu gaddu pehz kristigas reh-kenaschanas paschà dsillakà Ustias semmè weena tauta no Sineseru fuggas, tee Mongoli, zehlussees, kurra likkabs apnemtees, gan drihs wissas pasaules mal-las uswarreht un appaksch sawu waldischanu peespeest. Winna kà breefnigas uhdens=straumes arr' maktigi sahze gahstees us Kreewu semmi, no winn-puss Kaspiiska =esara eelausdamees. Gan Kreewi pretti gahje ar labbu kurra=spehku, gan leelas kau-schanas bija, bet wiff' ne palihdseja neneeka: Kie-

wu, to krahfchnu pilsfehthu, tee plehfigi laupitaji uswinneja un fadedsinaja, tãpat wehl zittas pilsfeh-tas tikke pohstias, kã Nehsan, Wladimir, un bai-les bij to laiku Kreeweem dsihwoht; jo kad no ohtras pusses pee Nawa-uppes atkal tee Sweedri gluhneja, no Kreewu walsis fewim kahdu gabbalu noplehst, un wisswairaf us to brangu un baggatu pilsfehthu Nowgorodu sawas jehligas azzis pazehle, tad gals gan drihs buhtu tizzis, ja leelwirsis Alekanders tohs Sweedrus ne buhtu nodsinnis. Bet appakfeh Mongolu plehfigahm rohkahm ilgi bij jazeesh, jo pats Mongolu pirmais, Batu-kahns wahrda, pee Wolgas uppmallas sawas teltes un sawu lehgeru ustaisidams, Kreeweem meeru ne dewe, pirms ne kã tee bij apfohlijuschi ifgaddus dauds naudas un mesla maksah. Gruhti laiki, un agraki ne pagahje, ne kã pehz diwsumts gaddeem. —

1462ã gaddã Jhwans tas Ischais, Waffilje-witsch, lohti teizams kungs, Kreewu semmi usneh-me walduht. Schim no Deewa bij usdohts, sawu tehwu semmi atpestiht no tahs negantas kalposcha-nas, pee kurras tee Mongoli tohs Kreewus tik ilgi bij aisturrejuschi. Bet nu jau zaur kahdeem 80 gaddeem scheem Mongoleem spehks bij masumã gahjis zaur to, ka paschi sawã starpã kildes un dumpju sahze zelt, un sawas walsis dalliht, tã kã nu dauds masaku walsu rahdijahs, pahr kurrahm tikkai trihs jo leelas bij, prohti: Kasana-, Astra-kana- un Krimmu-walsis. Tahdu winnu wahju buhschanu redsedams Jhwans leedsahs doht to naudu, kas arween bij jamakfa, un arr' ne dewe. Pehz ta winsch pahrmahzija un uswinneja Nowgoroderu un Pliskaweru pilsfeh-tas, kas lepnas palikufchas winnam to gohdu leedse, un sawã lepnã prahã pehz sawas paschas galwas gribbeja dsih-

woht. Winna laikâ gudri kalna-razzeji no Wahz-
semmes pirmureis atnahkufchi weetas ismekleja, kur
feltu un sudrabu warroht atrast. Zhwan's arr'
to gohda wahrdu Zahrs fewim peelikke; arr'
brihnum' gudrus un derrigus likkumus dewe, kâ
tahdus: „ja weens basnizas-kungs jeb mahzita's
kâhdâ deenâ eedsehrees irr atrastis, tad winnam ais-
leegts, ohtrâ deenâ deewakalposchanu turreht.“ Kad
nomirre, tad sawam dehlam ta walstis atlikke 45,000
□ juhdses plattumâ. — Schis dehls Zhwan's tas
4tais bij warren ahtr's dusinoschanâ un atreebscha-
nâ, par fo ta palamma „tas breefmigais“ win-
nam tikke. Winsch karrâ tahs Mongolu walstis
Kasanu un Astrakanu femm fewim dabbuja, un
arr' no Sibiras semmes weenu labbu gabbalu.
Winnam mirstohht Kreewu walstis jau 140,000 □
juhdses platta bij. Ur winna dehlu, kas 1598tâ
gaddâ nomirre, wezza Ruhrika zilts ismirrusi; un
kas nu frohna mantineeks buhschoht, to ismekleht
bij gruhti, un dauds nemeera padarrija. Jo daschi
tur zehlahs, kas labpraht gribbeja to waldischanu
usnemt un to Kreewu=frohni fewim us galwu
list. Pohli, to laiku itt breefmiga tauta, arween
mekledami, sawu Kattoku tizzibu Kreewu semmê
eewest, pee tahdas fajukfchanas arr' danahze, un
zerreja, fewim tē fo isplehst. Karrâ tee gan lihds
paschai Moskawai tikke, tee gan tur eezehle kahdu
par Zahru, kas itt pasemmigi apfohlija, pehz Pohlu
trakkas gribbeschanas waldbiht; bet taf Deews sawu
tautu ne pamette, jo Kreewu walstis bij isredseta,
pahz zittahm ilgaki pastahweht. Tahdâ breefmigâ
laikâ tad Kreewi wehl weenreij aschi farehmahs,
un isdsinne no sawas walstis wiffus eenaidneekus,
un kad wiff' bij meerâ, tad par patwaldineeku un
semmes tehru eezehle ta wezza augsta biskapa Fi-

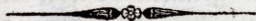
laretu jaunu dehlu Mikketu Romanowu. Schis, jebſchu tiffai 18 gaddus wezſ buhdams, tomehr bija teizams un miſligs kungs, un no Deewa apſwehtihſ, jo winnam Kreewu walſtibas krohnis us behrnu behrneem bij eegahdahts un uſtizzehts, tã kã wehl ſchodeen winna isredſeta zilts us Keiſera augſta frehſla fehſch. Lai gan apmeerinafchanas deht Pohleem kahdus gubernamentus atmette, tomehr Mikketa dehls Alekſei pehzaki wehl plat-taku walſti eemantoja, ne kã tehws bij dabbujiſ; jo Mikketa laikã pirmureiſ tas Kaſaks Jhwans Moſkwiſju Sibirias ſemmi lihds pehdigahm juhrmal-lahm iſſtaigaja, zaur ko leeli ſemmes gabbali Kreewu patwaldineekam rohã tiffe. — Alekſei tas dehls arr' launigi waldija, tohs Kalmikus uſwarreja, un to preeku redſeja, ka Kaſaki paſchi no ſewis luhgdami pee winna atnahze, glahbſchamu mekſcht no Pohlu wiltigas plehſchanas, ko tad winſch teem arr' labpraht apſohlija doht, tohs pee ſaweem pawalſtneekem peeſchkirdams. Zapeeminn, ka lihds ſcham laikam ne kahda paſte nedſ grahmatu ſubtiſchana Kreewu ſemmẽ wehl ne bija paſiſtama, bet nu no ſcha laika tiffe eetaiſita, tã kã nu diwreiſ par neddelu eekſch Moſkawas grahmatas no Wahzſemmes warreja dabbuht. — No trim dehleem, kas winnam mirſtoht (1676) atlikke, tas treſchais un jaunakais, Pehters wahrda, pirmais Keiſers noſaukts, tiſ gudri un teizami no 1689ta gadda lihds 1725tam gaddam waldija, ka Kreewu walſts no ſcha laika azzim redſoht ſahze augt un ſtipraka taiſitees. Zadeht pehznahkami laiki winnam to gohda wahrdu „tas leelaiſ“ peelikke, par muhſchigu peeminneſchanu, ka no winna wiſſlabbunſ un gohds bija zehlees. Ne-iſſakkoht daudſ labbas leetas winſch ſaweem Kreeweem eerahdija, ko pats, ſwe-

schâs semmês apfahrt reisejoht, bij mahzijeës, skoh-
las un pabrihkes, kahdas gan drihs lihds tam lai-
kam wehl naw redsetas, sagahdaja, wissu buhschamu
pee kungeem un semneekem jo derrigu pahrtaisija,
pats arween pirmais buhdams par preekschihmi
faweem pawalstneekem, ja waijadseja eefahkt kah-
du labbu leetu. Gan arr' karrâ winnam bij ja=eet
prett Sweedreem un Turkeem, bet gallâ aisween
jo spehzigs isnahze. Widsemmi un Jggaumu sem-
mi un wehl kahdus gabbalus pee Keewa-uppes ap-
paksch sewim dabbuja: Pehterburgas pilssehta, nu
Kreewu walsti ta wiss'dahrgaka pehrle, irr winna
darbs un gohds. Tâ tas Kehniensch pah'r wisseem
Kehnineem winna rohkas darbu baggatigi swehtija,
un ja schodeen Kreewu walstiba un spehks irr leels
un teizams preeksch wissahm tautahm, tad peenah-
kâhs Pehteram tam pirmam to gohdu doht.

Pehz winna divi gaddus waldija ta Keisereene
Katharina ta pirma, winna atraitne. — Tad
Keisera frohni eemantoja Pehters tas ohtrais,
Pehtera ta pirma dehla dehls; jebfchu wehl jauns
buhdams, treschâ gaddâ sawas waldischanas jau
nomirre. Nu desmit gaddus par Keisereeni un pat-
waldineezi bij Anna, Pehtera ta pirma brahla
meita. — Pehz winnas aiseeschanas us muhschibu
Pehtera ta pirma ihstena meita, Elisabetha, 21
gaddus Keisera gohda krehflâ sehdedama, waldija. —
Winnas mahsens Pehters, jau pee winnas dsih-
woschanas par frohna mantineeku eezelts, pehz skai-
tes tas treschais, tik ween pufsgaddu Keisers
buhdams bij padsihwojis, tad nomirre. — Nu winna
atraitne, Katharina ta ohtra, usnehme to wal-
dischanu, un us to grunti, fo Pehters tas pir-
mais bij lizzis, un fo tee zitti pehznahkami Keiseri-
ne bij pamettuschji, winna bes apnikschanas strah-

dadama 34 gaddus, kamehr walbija, Kreewu walsii
 stipraku un brangaku istaisija. Dauds jaunās tek-
 zamas leetas eezehle, dauds pilssehtas pawehleja us-
 buhweht, preeksch kungeem un semneekem kà weena
 mahte. Zohs Pohlus uswinneja, un teem Turkeem
 faklu lause. Kad winnai tas nospreests laiks bij
 danahzis, schein atmeest sawu laizigu darbu, tad
 winnas dehls Pahwils tas pirmais par Keiseru
 palikke; spehzigis un drohschs, bet pehz 5 gaddeem
 jau nomirre. Winna dehls Keisers Aleksanders
 tas pirmais, mihligis un lehns, saweem ustizeteem
 pawalstneekem wisswairak meerigu un flussu un jo
 labbu dsihwoschanu mekleja sagahdaht, dauds foh-
 las zehle, dauds labbus likkumus dewe. Bet lai
 gan labpraht aisween meerà buhtu walbijis, tomehr
 Deews winnam grubtus karra laikus peesuhija:
 eenaidneeki no wissahm mallahm sahze zeltees, tad
 nikni karri un neschehligas kauschanas dauds. Un
 kad tas warrens Sprantschu Keisers ar wairak kà
 pufsmillionu karra-wihru Kreewu semmei wirsù nahze,
 1812tā gaddā, un gan drihs wissahm zittahm tautahm
 tam par paligu bij ja-eet, tad Aleksandram tam
 deewabihjigam zerriba zittur ne palikke, ne kà
 pee Deewa. Bet kas Deewam palaujabs, to winsch
 kaunā ne pamett. Winsch stiprinaja muhsu Keisera
 rohku, un atsuhija tahdu aukstu seemas laiku, ka
 wissi tee sweschi eenaidneeki zaur baddu un aukstu-
 mu un Kreewu karra-spehku bohjā gabje, un tikkai
 mas kauschu pulzinsch dsihws atleekdam us sawahm
 mahjahm atpakkat tikke, un leynam Sprantschu Kei-
 seram gohds un glihtums nu bij pagallam. — Kah-
 du schehlastibu Keisers Aleksanders saweem Wid-
 semneekem un Kursemneekem zaur brihwlaischanu
 padarrija, jau peeminnehts. No wisseem apraudahts
 winsch 1825tā gaddā sawu Keisera krohni nolikke,

aiseedams debbes-preekâ, fur weens muhschigs un
 nefawihstams frohnis winnam bij gaidams. — Du
 winna brahlis, Nikolaj tas pirmais, par muhsu
 schehligu Keiseru un Kungu palikke. Winnam arr'
 bij karrâ ja=eet prett Persereem, Turkeem un Poh-
 keem, bet tas winnam ween laimigi isdewahs; un
 kad winsch nu jau 15tâ gaddâ ar spehzigu rohku,
 taifnu prahtu un schehligu firdi par faweem kau-
 dim walidjis, tad mehß zerream, ka tas muhschi-
 gais Debbes-tehws winnam palihdsehs wehl ilgi
 dsihwoht un walidht mums par paleekamu fwehtibu.

Est.
A-10 826
16214

